

Rekordna regata v Tržaškem zalivu

50. Barcolana v krasnem vremenu

stran 15

Foto damj@n

Uvodnik

Jurij Paljk

Tiskani mediji na udaru

Mrznja, pravo sovraštvo do tiskanih medijev, ki smo mu priče danes v Italiji, prihaja od daleč, pravzaprav je to sestavni, temeljni kamen nekdanjega gibanja in današnjega Gibanja petih zvezd. Drugače tudi ne more biti, saj so nastali s pomočjo ljudi, ki so sovražili tiskano besedo in so prisegli ter še danes prisegajo na svetovni splet, za katerega od nekdanjih trdijo, da je edini demokratičen, kar pa seveda ni res, kot lahko danes vsi vidimo.

Zato se nismo začudili, ko je naša senatorka Tatjana Rojc hitro posredovala, ko je v Rimu videla, da namerava sedanja vlada ukiniti vsa državna sredstva za tiskane medije, odločno je protestirala, opozorila javnost na manjšinske časopise, ki bi bili v primeru črtanja finančnih sredstev potisnjeni na rob preživetja. Državni podtajnik Vito Crimi, ki je zadolžen za časopise, na zasebnih pogovorih z našimi predstavniki sicer priznava pomembno vlogo časopisov, a na državni, vladni ravni je drugače. Če spremljate dnevno poročanje časopisov, elektronskih in spletnih medijev, boste lahko sami ugotovili, da ima Gibanje petih zvezd predvsem tri nosilne stebre: ukinitve časopisov, zajamčeno socialno pomoč, na katero na Jugu, kjer so jih najbolj volili, že nestrpnost čakajo, ter seveda rezi tako imenovanih zlatih pokojnin vseh vrst. Da je bila pokojninska reforma Fornero izjemno slabo narejena, ni nobenega dvoma, dala je privilegije nekaterim, kaznovala vse nas, ki še delamo, dobesedno porazna pa za mlade, ki komaj vstopajo na delovni trg.

/ str. 2

POGOVOR Gen. konzul RS Vojko Volk

Primorstvo je del mene

Z generalnim konzulom Republike Slovenije v Trstu Vojkom Volkom sva se večkrat srečala, velikokrat govorila o intervjuju za naš tednik, ki sva ga končno tokrat dorekla, zelo je zaposlen, a vedno pripravljen na pogovor. Končno nama je uspelo.

Foto JMP

V Trst ste prišli, potem ko ste bili vrsto let v Zagrebu in Rimu veleposlanik Republike Slovenije, nikdar pa delovnega mesta v Trstu niste sprejeli kot nekaj manj pomembnega. Zakaj tako?

Zato, ker Trst znova postaja pomembno mesto. V Trstu, pa tudi na Goriškem, se po vstopu Slovenije v EU, šengensko območje in evroskupino na novo vrednoti pomen slovenske manjšine, a tudi drugih manjšin in kulturnih različnosti, ki so Trst naredile za izjemno bogato in napredno mesto še v času Avstro-Ogrske. Trst vidim kot Trnuljčico, ki je leta 1914 zaspala in se po 100 letih znova prebuja. Pri tem pa znova potrebuje svoje naravno zaledje, to pa je Slovenija.

/ str. 3
Jurij Paljk

SREČANJE POD LIPAMI Vinko Lipovec

Velik dobrotnik in podpornik

V četrtek, 11. oktobra 2018, je bil gost na Srečanju pod lipami v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici prof. Vinko Lipovec. Poleg gosta so sodelovali še dr. Karl Bonutti, dr. Marilka Koršič in časnica Erika Jazbar, ki je vodila srečanje.

/ str. 3

Foto dd

POGOVOR G. Alessandro Amodeo

"Pomoč nudimo vsem!"

Pogovorili smo se z direktorjem škofijske Karitas v Trstu, g. Alessandro Amodeo. G. Amodeo, Tržačan letnik 1970, se je po končani izobrazbi na pomorski šoli v Trstu vpisal v semenišče in leta 2005 je bil posvečen v duhovnika.

/ str. 5

KULTURNI CENTER
SBOVINI MEMORIE
most
COMUNE DI CIVIDALE DEL FRIULI
Projekt finančno podpira Avtonomna Družba FJK na podlagi statuta 38/2001
REGIONE AUTONOMA FRIULI VENEZIA GIULIA

Koncert v spomin žrtvam prve svetovne vojne

VOJNA, TRPLJENJE, SLOVO IN TOLAŽBA

ČEDAD, Cerkev sv. Frančiška

Torek, 23. oktobra 2018, ob 20.00

ZBOR, TROBILNI IN TOLKALNI ORKESTER SLOVENSKE FILHARMONIJE - LJUBLJANA
Dirigent Gregor Klančič

VSTOP PROST

GORICA Sklepni projekt SLORI v četrtek in petek, 18. in 19. oktobra

Slovinci v FJK 10 let po vstopu v šengensko območje

Prihodnji četrtek in petek, 18. in 19. t. m., bo Gorica prizorišče zanimivega dvodnevne posveta o mejah, njihovi (fizični) odpravi in vlogi manjšin pri spodbujanju procesov čezmejnega povezovanja. Gre za sklepni dogodek projekta *Zamejski, obmejni, čezmejni: Slovenci v Furlaniji - Julijski krajini deset let po vstopu Slovenije v šengensko območje*, ki ga Slovenski raziskovalni inštitut (SLO-RI) razvija v tesnem sodelovanju s številnimi institucionalnimi partnerji. Projekt je bil izbran na izrednem razpisu Avtonomne dežele Furlanije Julijske krajine za izvedbo celovitega programa ovrednotenja in širitve rabe slovenske, njegov namen pa je ugotoviti spremembe, ki jih je odprava mejnih pregrad povzročila v našem prostoru, s posebnim poudarkom na stvarnosti slovenske narodne skupnosti v Italiji.

Prvi dan (Velika dvorana goriškega odseka tržaške univerze) bo na vrsti obravnavna sodobne vloge

šengenskega sporazuma na širšem evropskem in ožjem regionalnem prizorišču. Osrednja gosta bosta predsednik študijskega centra CESPI in nekdanji minister za zunanjo trgovino in pravosodje Republike Italije Piero Fassino ter rektor Nove univerze v Novi Gorici in nekdanji minister za zunanje zadeve Republike Slovenije Dimitrij Rupel. Ugledna predavateljca se bosta s povezovalcem Štefanom Čokom pogovarjala o krepkih in šibkih točkah prostega pretoka blaga in ljudi v luči sodobnih političnih težav in sociodemografskih procesov. Sledilo bo predavanje sodelavke raziskovalnega centra EURAC v Bocnu Grete Klotz. Zanimiva razprava se obeta tudi na popoldanski okrogli mizi, ko bodo o mejah na terenu in v mišljenju razmišljali geografa Milan Bufon in Igor Jelen, zgodovinar Alessandro Cattunar, pravnik Guglielmo Cevolin, sociolog Moreno Zago in jezikoslovka Danila Zuljan Kumar.

Drugi dan posveta (19. t. m.,

Dvorana Fundacije goriške hranilnice) bo v prvem sklopu v ospredju gospodarska tema, sodelovali bodo predsednica SLO-RI-ja in raziskovalka Inštituta za narodnostna vprašanja Sara Brezigar, ekonomist Igor Guardiancich, direktor Slovenskega deželne gospodarskega združenja Andrej Šik, predstavnica Kmečke zveze Mara Černic in podjetnik Fabrizio Polojaz. Na petkovi popoldanski okrogli mizi pa bo beseda tekla o skupnem slovenskem medijskem prostoru, kjer bodo udeleženci kritično obravnavali odnos med slovenskim zamejskim in matičnim okoljem na medijskem področju. Svoj pogled na obravnavano temo bodo predstavili Ezio Gosgnach (Dom), Aleksander Koren (Primorski dnevnik), Antiša Korljan (Primorske novice), Miha Obit (Novi Matajur), Jurij Paljk (Novi glas), Marko Tavčar (Deželni sedež RAI za Furlanijo Julijsko krajino) in Mirjam Muzenič (RTV Slovenija), ki bo na okrogli mizi tudi povezovala različne posege.

MeMIPZ Emil Komel na tečaju v Pordenonu

Dragocena izkušnja pred tekmovanjem v Arezzu

V soboto in nedeljo, 6. in 7. oktobra 2018, so se pevci mešanega mladinskega pevskega zbora Emil Komel iz Gorice udeležili mojstrskega tečaja sakralne glasbe *Odorico 700v* Pordenonu.

Umetniški vodja tečaja je bil maestro Stephen Connolly, legenda zborovskega petja, ki je od leta 1987 do leta 2010 pel v angleški moški skupini King's Singers, eni izmed največjih in najboljših zborovskih skupin na svetu. S skupino je leta 2009 tudi prejel Grammy za najboljši album klasične glasbe. Od leta 2010 dalje je bil angleški basist Connolly večkrat žirant na pomembnejših mednarodnih tekmovanjih in zelo dejaven v sklopu lastne organizacije IAS (International A Cappella School), s katero potuje po svetu in uči obetavne zbere vseh starosti. Za organizacijo dogodka je poskrbel Michele Morassut, pevec in učitelj vokalne tehnike, ki je že večkrat sodeloval s Connollyjem v podobnih pobu-

dah. Tečaj se je začel v soboto zjutraj, uvod pa je bil šele zvečer, ko sta v pordenonski cerkvi Blaženega Odorika zapela dekliški zbor Harmonia iz Benetk in Ensemble D'Accord.

Člani MeMIPZ Emil Komel so v jutranjih urah vadili petje s Con-

gnacco, Ensemble In Contra' in Ensemble D'Accord. Ob koncu koncerta so vsi zbori odpeli še Rheinbergerjev *Abendlied* pod taktirko maestra Connollyja. Dirigent David Bandelj je v ta namen za tečaj z zborom pripravil kar pet skladb: *Cantate Domino* Claudia Monteverdija, *Šnitkejevo Gospodi Iisuse*, Palestrinovo *Sicut Cervus* in dve skladbi, ki jih bo zbor odpel na bližajočem se državnem tekmovanju v Arezzu: Gallusov dvajsetglasni motet *Alleluia*, *cantate Domino canticum novum* in Dominuttijev *Requiem aeternam*.

Tečaj je bil za mlade pevce in dirigenta odlična priprava za nastop na tekmovanju v Arezzu 17. novembra, kjer bodo pevci poleg navedenih pesmi zapeli še *Kresno jutro* Ubalda Vrabca.

Do tekmovanja je še nekaj časa, ki ga bodo pevci MeMIPZ Emil Komel izrabili za priprave na ta veliki iziziv, zato bodo imeli dva celovečerna koncerta. Prvi bo v Bassaninu del Grappa v Venetu v soboto, 27. oktobra, kjer bo zbor zapel v okviru koncertne sezone Canticoro, drugi pa bo v soboto, 3. novembra, na domačem odru Kulturnega centra Lojza Bratuž; z njim bodo pevci zabeležili desetletnico delovanja zbora.

Luka Paljk

nollyjem, popoldne pa urili vokalno tehniko z Morassutom. Vsak zbor, ki se je udeležil tečaja, je nastopil v nedeljo, 7. oktobra, na skupnem sklepem koncertu. MeMIPZ Emil Komel, ki je na povabilo organizatorjev pel tudi na jutranji praznični župnijski maši, je nastopil ob zborih Arrigo Tava-

S 1. strani

Tiskani mediji ...

In zato tiho in razširjeno odobravanje tega, da se pokojninska reforma Fornero odpravi. Elite, ki prejemajo "stare" in odlične pokojnine, ki jih sestavljajo množice privile-

girancev, predvsem starih, seveda nasprotujejo, drugi ne, kar je razumljivo.

Mržnja do vseh nas, tiskanih časopisov, prihaja od daleč in je mržnja proti demokraciji,

svobodi, ne nazadnje srednjemu sloju, ki je še vedno stebler demokracije. In manjšinski mediji smo še toliko bolj ranljivi, o čemer vam redno poročamo, a tudi sami vidite, da je res tako.

Čas se izteka, upajmo, da bo prevladal razum, ki ga je pa v današnjem političnem dogajanju vse manj!

Rane so še zmeraj nezacejlene

Pa bo kdaj Bosna zares mirna?

Mislilim, da pripadniki starejše generacije v glavnem poznamo izrek "mirna Bosna"! Mlajši rodovi pa morda ne. Gre za izrek, vsaj tako so me starejši podučili, ki so ga uporabljali, ko je bilo treba v ožji družbi narediti mir, ko so se duhovi razgibali ali razburili zaradi kakega nesporazuma ali večjega trenja v družbi sami ali izven nje.

Bosna pa ni bila pravzaprav nikoli mirna. V starih časih turški vpadi in vse, kar je bilo s tem povezano, potem strelji v Sarajevu, ki so bili uvod v izbruh prve svetovne vojne pred sto leti. Potem druga svetovna vojna s svojimi bratomornimi pokoli, neizmernimi sovražnostmi med pripadniki treh narodov (Srbi, Hrvati, Bošnjaki), med verniki treh verstev (katoliške, pravoslavne in muslimanske), pa med komunisti in nekomunisti, med partizani, četniki in ustaši, potem pa med zmagovalci in premaganci. Grozodejstva, ki so se po niti petdesetih letih po vojni spet ponovila, morda v še večji meri, na še hujši način. Izbruhnila je "balkanska vojna", še ena balkanska vojna z novimi, še hujšimi grozodejstvi in trije narodi še danes jočejo, trpijo zaradi nikdar pozabljenega gorja.

V prvi polovici oktobra sem bil med udeleženci romanja tržaške škofije v Medjugorju in v treh borih dneh globoko začutil, kako so po tej balkanski vojni rane še vedno neusmiljeno nezacejlene. "Mirna Bosna"! sem si v svoji intimi dejal, a se obenem globoko zavedal, da Bosna ne bo še tako kmalu mirna, če bo sploh kdaj. V Medjugorju nenehno molijo za mir, nedeljske volitve v Bosni pa niso prinesle nobenega sledu o miru. V Mostarju, ob glavnih cestah, ogromni plakati kandidatov na raznih listah, vsi prijazni in z

nasmehom na ustnicah, a v srcih niti sence o želji po miru, kaj šele kako spravi. Nedeljske volitve so prinesle kaos, ne pravih poražencev, še manj zmagovalcev, in trenja se bodo še kako poglabila, trenja med pripadniki treh narodov, troje verstev ob strmih bregovih temnozelenih Neretve, ki je na svojih bregovih v svoji zgodovini videla nešteto bitk, pokolov, nasilnih izgnanstev, nešteto nasilja in zla.

Kot povedano, sem bil med udeleženci romanja tržaške škofije, za en avtobus nas je bilo, italijanskih in slovenskih romarjev s sedmimi duhovniki in nadškofom Crepaldijem na čelu, ki je bil v tej vlogi uradno prvi škof na obisku v Medjugorju. V Vatikanu so duhovni glede medjugorskih dogajanj še vedno razgibani, zato je tržaški škof gotovo opravil zgodovinski korak, ko je uradno šel v te kraje, kraje molitve, spokore, klika po miru, sožitju, dialogu, ki ga v teh krajih, razen v Medjugorju samem, ni niti na vidiku ali pa je kje blizu in se ga ne vidi. Bog sam ve, kje je ta mir, za katerega tu pravzaprav ves dan globoko iskreno molijo, prosijo, rotijo. Mir, ki ga na obzorju še ni. Na tisoče ljudi, Hrvatje najprej, pa Italijani, Američani, Nemci, Avstrijci, Slovenci, mladi, zelo mladi obrabi med temi tisočeri romarji v iskanju notranjega miru v tem kraškem svetu hercegovsko belih kraških gričev in zelenih hribov, brez kakih velikih verskih zunanjih manifestacij, brez slikovitih procesij ali izobejanja bander, ena sama molitev na ustnicah za mir, strpnost med narodi, sožitje med sosedi. Iskanje notranjega miru med mladimi in o tem priča nešteto središč in zavetišč mladih, ki so jih zmamile droga, alkohol, druge odvisnosti, ki so v današnjem svetu še kako vidne, močne in razdvajajo posamezni-

ke in družine, narodne skupnosti in verska občestva.

Bili smo ves popoldan v Mostarju, malo časa smo imeli na razpolago, a dovolj, da smo videli in slišali to, za kar smo mislili, da je za vedno del pretekle zgodovine in njenih časov in ljudi.

Tu, v Mostarju, so se od življenja pred skoro petindvajsetimi leti poslovili Saša Ota, Marco Luchetta in Dario D'Angelo. Mlada življenja so jim bila nasilno vzeta, medtem ko so opravljali svojo plemenito častnikarsko vlogo posredovanja vojnih dogodkov v tistih krajih nam, ki smo tedaj živelili daleč, daleč od njih in vojne dogodke spremljali morda na udobnih naslanjačih pred televizijskim ekranom.

Toda v Mostarju tudi danes duha po miru v zraku še vedno ne čutiš, tistega duha po resničnem miru, sožitju, medsebojnem narodnostnem in verskem dialogu. Na enem bregu Neretve rastejo minareti, beli, visoki minareti, na drugi strani cerkveni zvoniki, in ni mostov, ki bi z enega na drugi breg Neretve, človeško in idealno, ta tako različna svetova povezovali. Z zgodovinskega starega mostu, ki je bil v zadnji balkanski vojni pred petindvajsetimi leti porušen, potem s finančno arabsko pomočjo spet na novo zgrajen, se tudi danes kakor pred vojno mečejo z nadvse predrznim skokom v objem mrzle Neretve fantje in tvegajo svoje življenje za trideset evrov, trideset bornih evrov za življenjsko nevaren skok. Ljudje na pločnikih, med njimi triletni otroci, prosijo miloščine in Titova slika v izložbah vabi na razne juriše.

V Bosni ni niti malo miru na obzorju in v srce se mi prikrade zla slutnja, da bosta mir in z njim resničen dialog, resnična strpnost med tremi narodi in tremi verstvi v Bosni še dolgo iskana; še dolgo bo iskan tisti mir, ki ga vsi, v Bosni in pri nas doma, tako zelo potrebujemo in Evropa ter ves svet z nami. Pa je ta mir sploh mogoč? Morda je, a jaz se zanj zelo, tako zelo bojim. Morda pa se v tem hudu motim in bodo dnevi pred nami zares lepi in svetli. V to moramo verjeti, močno verjeti.

Drago Štoka

Povejmo na glas

Zadnji vlak za zdravo podnebje

Nedavno je izšla temeljita in nekaj strani obsežna znanstvena analiza o zdajšnjem stanju podnebja na našem planetu. To stanje, kot vemo, je dokaj kritično in, če ne bomo v bližnji prihodnosti sprejeli zares odločnih ukrepov, se bodo razmere našega ozračja bistveno in hitro slabšale. Vse več bo rušilnih viharjev, preobilnega dežja, povodenj in s tem povezanih zemeljskih plazov in usadov. Da seveda ne govorimo o vse bolj zastrupljenem ozračju, zaradi katerega je vedno več obolelih na dihalih, dosti pogostejše so tudi kožne bolezni. In osrednji razlog navedenega slabšanja pogojev našega življenja je segrevanje ozračja, ki ga povzročajo ogromne količine toplogrednih plinov, milijoni in milijoni avtomobilov in vsakovrstna industrija ter uporaba premoga namreč skokovito povečujejo obseg uničevalnega ogljikovega dioksida. Če človeštvo ne bo v naslednjem desetletju zaustavilo segrevanja ozračja le za 1,5 stopinje, bo vsa zadeva preskočila. Podnebje nam bo ušlo iz rok, bi lahko rekli, bo vse bolj rušilno in v takšni krepitvi svoje razdiralnosti vse bolj podivjano. Že s segrevanjem ozračja za 2 stopinji bi prestopili še znosni prag in se svetovno znašli v zelo hudem položaju. Sedanjí ukrepi za t. i. zdravo podnebje resda obstajajo, vendar dopuščajo segrevanje ozračja kar za 3 stopinje, in to seveda v ničemer ne rešuje problema. Kako torej obrniti tok razvoja v pravo smer, kako se izogniti zelo slabemu scenariju, če kot človeštvo ne bomo zares ukre-

pali? Točno tako, celotno človeštvo, prav vse države morajo ukrepati, tukaj je nujno preseči vse meje, ki z železno vztrajnostjo obstajajo, meje med razvitim in nerazvitim svetom, meje med državami, med civilizacijami in, zakaj ne, tudi med verami. Potrebna je močna in istočasno globalna akcija, lahko bi rekli svetovna solidarnost med vsemi, da bi zavarovali drug drugega. Skrb zgolj za moj narod, mojo državo, mojo celino ne zadošča, vsi bi morali, in to z vso voljo, poskrbeti za vse, da bi na ta način poskrbeli vsak zase. Prav neverjetno pred kakšno preizkušnjo smo postavljeni in kako se v njej večno zapostavljena in podcenjena solidarnost nenadoma kaže kot edina rešitev. Solidarnost je in je bila vedno edina rešitev, a se k njej tolikokrat nismo hoteli zateči, kot bi se nam zdelo izpod časti, da bi bili zares uvidni ali celo ljubeči do drugih. V večini primerov namreč, kadar je velik del človeštva zabredel v veliko krizo in stisko, se je namesto v solidarnost zatekel v nasilno obračunavanje in spopadanje, si je izbral vojno kot menda edini izhod iz težkega osebnega in kolektivnega počutja. Ne preostane nam drugega kot verjeti, da danes ne bo tako in da bomo stopili skupaj, da bo naše podnebje spet zdravo, reke čiste, morja kristalno prosojna, zarje očiščene umazanih delcev in ne nazadnje naše duše pomirjene in srečne, prav z vsako osebo bratsko povezane v prijetnem bivališču vsega človeštva.

Janez Povše

S 1. STRANI Pogovor / Generalni konzul RS v Trstu Vojko Volk

“Primorstvo me spremlja že od rojstva!”

Po rodu ste iz Goriške, vas ta danost spremlja pri Vašem delu?

Primorstvo me spremlja že od rojstva, čeprav sem odrasel drugje, v glavnem v Ljubljani. Nono Rudolf, avstro-ogrski vojak, ki je preživel rusko ujetništvo in je skozi zdrav razum sprejemal, a tudi kritično dojemal jugoslovanski komunizem, mi je bil glavna opora pri mojih prvih korakih razumevanja Slovenstva in sveta. V Ljubljani smo Primorci in Primorska videti precej drugače, kot se vidimo sami, in žal se to do danes ni bistveno spremenilo.

V svojih nastopih vedno optimistično in veselo govorite o domovini Sloveniji. Zakaj tako?

Slovenija je moja domovina in jo imam rad, v dobrem in slabem. Ko nam gre slabo, sem kritičen, ko nam gre dobro, sem vesel. Slovenija zdaj že četrto leto zapored beleži rekordne gospodarske rasti, tudi v evropskem merilu. Zelo hitro zmanjšujemo javni dolg, slovenska industrija je med najbolj ekspanzivnimi v EU, vsako leto raste za povprečno 10 odstotkov. Slovenija pa je ena od zgolj štirih držav EU, ki imajo presežek v blagovni menjavi z mogočno Nemčijo, ki je tudi sicer naš glavni zunanjetrgovinski partner. Slovenski BDP dosega 25 tisoč evrov na prebivalca, kar je dvakrat toliko kot na Hrvaškem in skoraj petkrat toliko kot v današnji Srbiji. S tem se tudi povsem približujemo razmeram v FJK. Tisto, kar nam manjka, je nekaj, kar pesti ves zahodni svet: kako pravičneje razdeliti bogastvo med prebivalstvo.

Kakšno je po Vaši oceni stanje odnosov med Italijo in Slovenijo, morda pobježe opišete tudi stanje med Deželno FJK in Ljubljano?

Odnosi med državama so bržčas najboljši, odkar obstaja Slovenija. Odnosi s FJK pa bi bili lahko zagotovo še mnogo boljše, del krivde pa je na obeh straneh. V Ljubljani je še vedno preveč zadržanosti do FJK, ki je 'samo' dežela oz. ni država, na strani FJK pa je preveliko zavedanja o tem, kako velike priložnosti za gospodarstvo in turizem ponuja hitro rastoča Slovenija, o čemer se lahko prepriča vsak, ki obišče obmejne kraje, od Sežane do Nove Gorice.

Znani ste po tem, da odgovarjate neposredno, brez dlak na jeziku, skorajda bi rekli, da nediplomatsko greste takoj k stvari. Povejte nam, kako

nas, Slovence, ki živimo v Italiji, ocenjujete, kako na nas gledate? Kaj bi morali še storiti, da bi bili boljši?

Aahhh... To vprašanje je najtežje. Zelo je odvisno od dneva in trenutnega razpoloženja. Včasih bi vse hvalil in objemal, včasih bi najraje... A to najbrž pomeni, da imam svoje delo rad in rad živim tukaj. Načeloma velja - kakršna domovina, takšna manjšina. Ampak mislim, da ni razlogov, da ne bi bila manjšina boljše in naprednejša od domovine, kjer je strašno težko podirati plotove zgodovine in rušiti predsodke polpreteklih časov. Pride čas, ko je treba stare zamere vreči čez rame in čez preteklost položiti velik kamen. Upam, da je ta čas zdaj. Vsekakor pa vidim, da je slovenska manjšina izjemno živahna in dejavna. Strani o dogodkih in prireditvah v Primorskem dnevniku so neizpodbiten dokaz za to, saj ni dneva, ko se ne bi napovedovalo najmanj 50 dogodkov na Tržaškem in Goriškem. S konzulko Tanjo Mljač delava z velikim

Generalni konzul Vojko Volk s konzulko Tanjo Mljač (foto JMP)

veseljem, naš konzulat pa ostaja odprt do vseh in do vsakogar.

V Sloveniji imamo novo vlado. Se kaj pozna nov veter tudi v Vašem delu?

Za ocene je še nekoliko prezgodaj, a je jasno, da nova vlada ne bo počela kakšnih pomembnejših prelomov s politiko prejšnje. Slovenija je gospodarsko uspešna, potrebuje pa resen obračun s korupcijo in tudi obračun s političnim sektaštvom, ki hromi narodovo telo, ker se ne kadruje po kriteri-

jih znanja in strokovnosti, ampak po kriterijih osebnih poznanstev. Za majhen narod je to lahko pogubno in s tem je treba nehati čim prej.

Kot generalni konzul Republike Slovenije imate dober vpogled tudi v gospodarsko sodelovanje med Italijo in Slovenijo, med FJK in Slovenijo. Nekaj besed o tem!

Italija je naš drugi gospodarski partner, takoj za Nemčijo, s katero imamo več kot 11 milijard evrov blagovne menjave in velik presežek. Z Italijo pa imamo 7,5 milijarde menjave in velik primanjkljaj. Številke lahko najboljše ilustriram s tem, da je naša menjava z velikimi članicami EU tako visoka ali pa večja, kot je skupna menjava vseh nekdanjih držav Jugoslavije s temi državami. Ti podatki so impresivni, če pomislite, da so nam pred osamosvojitvijo v Srbiji očitali, da imamo Slovenci visok standard zato, ker izkoriščamo Srbijo. A v Jugoslaviji Srbija ni bistveno zaostajala za Slovenijo, zdaj, ko je ne 'izkoriščamo' več, pa je Srbija 5-krat revnejša od Slovenije. Da sta jo po bogastvu prehiteli tudi Romunija in Bolgarija, pa je naravnost žalostno.

Obmejno, čezmejno, brezmejno sodelovanje ob nekdanji državni meji, ki pa je še vedno meja, a je danes nekako ni. Kaj več o tem povejte! Ste prebrali pred dnevi podatke, da so na Goriškem vsi za sodelovanje, a skoraj nikjer ne sodelujejo?

To žal opažam tudi sam. Veliko je besed in danih obljub, a malo realizacije. Tolažim se s tem, da je na tej strani meje potrebno pač večkrat pritisniti na isto kljuko in opozarjati, kaj je bilo dogovorjeno. Če je to tako, potem bom pač vztrajal in tako delal tudi v prihodnje. Ste tudi pisec, poznavalec zgodovine, tudi polpretekle, tiste, ki razdvaja, namesto da bi nas družila. Tako znotraj manjšine kot v našem večnarodnem okolju, kjer nam je dano živeti. Nekaj misli o tem, prosim.

Imam dve odrasli hčeri, za kateri verjamem, da sta obe zavedni Slovenki, a sta hkrati tudi Evropejki, obe govorita več jezikov, a to ne škoduje njuni materinščini, prej nasprotno. Tragično zgodovino, ki razdvaja slovenski na-

rod, pa sta spoznali kot nekaj, kar ni posebnost slovenskega, ampak lastnost prav vseh evropskih narodov. Ali, kot bi rekel naš dramatik Dominik Smole, Antigona nima domovine. Zato ju z velikim veseljem poslušam, kadar komentirata dogodke, kjer se ljudje o zadevah, starih skoraj stoletje, prepirajo

Foto JMP

in zmerjajo, kot da so se zgodili včeraj. Mislim, da so naši mladi v glavnem spravljeni ali pa vsaj spriznjeni z zgodovino dedov in očetov, in mislim, da jih je treba nehati obremenjevati s krivdami in krivicami, ki so že davno pokopane.

Kakšno je stanje Evropske unije danes?

Prelomno. Berlinski zid so ljudje podrli zato, ker jim onstran ni bilo dobro in se je na Zahodu živelo neprimerno bolje in bolj svobodno. Zdi se mi, da je zdaj ravno obratno, da ne znamo prepoznati, da nam je EU koristna, da je dobro, da nimamo meja, da imamo skupno valuto in smo najbolj gospodarsko bogato in družbeno razvito območje sveta. Suverenisti hočejo vzpostaviti nacionalnih držav z mejami in lastnimi valutami in so prepričani, da nam bo potem bolje. Sam pa o tem močno dvomim, tega bodo najbolj veselili naši gospodarski tekmeči, ZDA, Kitajska in Rusija, ker se bodo za trgovinske sporazume lahko pogajali z vsako državo posebej, ne pa z Evropsko komisijo. Da je posamezne države lažje izsiljevati, pa najbrž ni dvoma. Že pogled na izmučeno Veliko Britanijo, ki se pogaja za brexit, je zgovern dokaz, da izven EU ni nujno bolje.

In v Italiji?

Še bolj prelomno. Italija je šla na volitve kot trdno proevropska država in se po volitvah zbudila med evroskeptiki. Za državo, ki je gospodarsko tradicionalno močno navezana na Nemčijo in Francijo, je to zagotovo tvegano počet-

je, še toliko bolj, ker resničnih vzrokov za tak zasuk v zunanji politiki ne poznamo. Zgolj pripisovanje vseh krivd Bruslju ni prepričljivo. Res je, da ima Italija najnižjo gospodarsko rast v EU, a v tej isti EU ima Slovenija 4,5 odstotno gospodarsko rast, Irska 8 odstotno, že povprečje rasti v EU pa je več kot dvakrat višje kot v Italiji.

Kaj pa menite o tem, da skušajo nekateri danes odvzeti Titu odličje, ki mu ga je podelila italijanska vlada?

Nič dobrega. Tito je zgodovinska osebnost, vodja partizanskega gibanja, ki je Slovence osvobodilo izpod fašizma in nam povrnilo ozemlja, izgubljena v prvi svetovni vojni, ko nas je prav tako napadla Italija. Demokratična Italija je imela pol stoletja časa, da bi zoper Tita sprožila postopke za zločine, a jih ni. Še več, dala mu je najvišje odlikovanje in najbrž ne brez razloga. Popravljati zgodovino za nazaj je neprimerno tudi zato, ker sta v času Tita Jugoslavija in Italija vzpostavili zglede odnose in sodelovanje, o katerih so ljudje na vzhodni strani železne zavese samo sanjali. In del tega kompromisa je bila tudi tiha zaveza, da Jugoslavija ne bo sprožila postopkov za vojne zločine, ki so jih zoper prebivalstvo Jugoslavije storili italijanski generali, še posebej v takratni Ljubljanski pokrajini. Samo upamo lahko, da se ne vrnemo v spiralo obtoževanj in novo poslabšanje razmer v odnosih.

Še mnenje o zbiranju in shodih deščinarjev iz Case Pound, ki smo jih v Gorici že videli, se pa obetajo v Trstu...

Če se še trudim razbrati razliko med fašizmom in neofašizmom, s katerim se ponaša Casa Pound, je ne morem najti. Razlike so v tem, da so časi danes pač drugačni, prej smo bili sovražniki Slovinci in Judje, danes so vsega krivi migranti. A dejstvo je, da ideologije, ki za svoj obstoj potrebujejo sovražnika, niso demokratične. Zato je imel prav Norberto Bobbio, ko je dejal, da je vsak demokrat tudi antifašist.

Nekaj besed, misli našim bralkam in bralcem!

Prihaja čas Vseh svetih in v Sloveniji Dan reformacije. To je čas, ko se ljudje umirimo in se spomnimo umrlih, med Slovenci pa ima naravnost kulturni pomen. Mrtvih se spomnimo in jih v naših mislih in besedah oživimo, a mrtvih ne delimo. Leta 2004, ko je Slovenija vstopila v EU, sem prižgal svečo našim nesmrtnim bazoviškim junakom, zatem pa sem jo prižgal še streljaj stran, na bazoviški fojbi, kot znak upoštevanja in spoštovanja tistih, ki žalujejo tam. Tudi letos bom storil enako.

Iskrena hvala za pogovor!

SREČANJE POD LIPAMI Izreden gost Vinko Lipovec

Velik dobrotnik in podpornik Katoliškega doma

Šestindeset let je minilo od odprtja Katoliškega doma, ki so ga takrat z zasebnimi prispevki zgradili Slovenci. Veliko zaslugu pri prispevanju, a tudi pri zbiranju sredstev v Združenih državah Amerike je imel Vinko Lipovec, ki je bil v četrtek, 11. oktobra 2018, gost na Srečanju pod lipami v Kulturnem centru Lojze Bratuž. Poleg gosta so sodelovali še dr. Karl Bonutti, dr. Marilka Koršič in častnikarka Erika Jazbar, ki je vodila srečanje. Večer je popestril glasbeni poklon gojenke glasbene šole Emil Komel iz razreda prof. Gadjeve Michele Sbuelz, ki je prisotnim zaigrala Lisztovo skladbo "Un sospiro".

Po uvodu Erike Jazbar je besedo prevzel dr. Karl Bonutti, prav tako nekdanji ameriški Slovenec, ki je s prisotnimi delil spo-

mine na tiste prve dni po selitvi v Cleveland. Kljub začetnim težavam je dr. Bonutti dobil majhno stanovanje in delo v tovarni svedrov. Toda misli so se vračale v Gorico in na besede dr. Kazimirja Humarja, ki si je želel, da bi ostal v naših krajih: "Ne pozabite na goriške Slovence, za naš obstoj nujno rabimo skupen dom. Od Italije in Jugoslavije ne moramo nič pričakovati, samo oviranje. Le izseljenci, predvsem tisti v bogati Ameriki, nam lahko pomagajo", mu je povedal Humar. To seveda ni bilo kar tako, saj je bil dr. Bonutti eden redkih Primorcev v ZDA, drugi Slovenci niso poznali naše realnosti in prispevek za Katoliški dom je bila stranska zadeva, saj so skrbeli predvsem za družinske člane, ki so ostali v Jugoslaviji. Vendar dva Slovenca sta takoj razumela pomen

akcije. To sta bila ljubljanski škof Gregorij Rožman in urednik Ameriške domovine Vinko Lipovec, ki ni sta čutila razlike med Slovenci, ki živijo v domovini ali izven meja. Škof Rožman je takoj napisal spodbudno pismo vsem ameriškim Slovincem, začel nabirati sredstva ter jih pošiljal goriškim duhovnikom, ki so jih namenili za Katoliški dom. Prav tako je začel nabirko Vinko Lipovec, ki je kot urednik Ameriške domovine takoj podprl akcijo zamejskih rojakov, tudi preko časopisa. Zbiranje je trajalo eno leto in po zaslugi škofa Rožmana in prof. Lipovca so bili prispevki visoki in odločilni za uredništvo slovenskega katoliškega središča. "Danes, ko se je dr. Lipovec nepričakovano vrnil v domovino, nam je dana priložnost, da mu izrazimo priznanje in hvaležnost" je

Erika Jazbar, Vinko Lipovec, dr. Karl Bonutti in dr. Marilka Koršič (foto dd)

sklenil dr. Bonutti. Za gradnjo Katoliškega doma je bilo veliko težav, birokratskih, finančnih, a tudi političnih, kajti italijanska večina ni pozitivno gledala na dejstvo, da si goriški Slovenci gradijo svoje središče. O tem je spregovorila dr. Marilka Koršič, ki je v

družini spremljala in doživela takratne dogodke, saj je bil oče Ciril Koršič med Goričani, ki so bili neposredno soudeleženi pri zgodbi, ki se je uspešno končala.

Kratke

Otroci vrtca Pika Nogavička iz Štandreža vabijo k nakupu knjig

Vrtec Pika Nogavička iz Štandreža sodeluje pri državnem projektu lo leggo prerche', ki spodbuja branje in bralno pismenost v otroških vrtcih.

Zato otroci vabijo tiste, ki bi želeli, naj obišejo Katoliško knjigarno na Travniku v Gorici od 20. do 28. oktobra 2018. Tam bodo našli seznam knjig, ki jih bodo lahko kupili in tako obogatili knjižnico vrtca. "Knjige so sanje, ki jih držimo v rokah", pišejo otroci v vabilu in se že vnaprej zahvaljujejo vsem, ki jim jih bodo radi podarili.

Sovodnje ob Soči / Srečanje o raku dojke

Kulturno društvo Sovodnje in sovodnjska sekcija prostovoljnih krvodajalcev vabita ob svetovnem mesecu boja proti raku dojke na zdravstveno-informativno srečanje "Rečeno med nami... in ne samo" o preventivi, diagnozi in zdravljenju raka dojke. Sodelujejo radiologinja dr. Martina Locatelli, kirurg dr. Giuseppe Stacul in onkolog dr. Simon Spazzapan. Na ogled bo razstava "Semplicemente noi... Enostavno mi", ki jo je postavilo združenje ANDOS v sodelovanju s fotografino Nevo Močnik. Za kulturno popestritev bodo poskrbele ženska vokalna skupina Danica z Vrha, Vesna Primožič in Tanja Kuzmin. Prostovoljni prispevki bodo namenjeni združenju prostovoljcev za podporo onkološkimi bolnikom Spiraglio iz Gorice. Srečanje bo potekalo v ponedeljek, 22. oktobra, ob 20. uri v Kulturnem domu Jožef Češcut v Sovodnjah.

KOROŠKI KULTURNI DNEVI
NA PRIMORSKEM

Prireditve na Goriškem

Petek, 19. 10. 2018, ob 18.30

Gorica, komorna dvorana Kulturnega centra Lojze Bratuž
SREČANJE GLASBENIH ŠOL

Sodelujejo:

SCGV Emil Komel, Slovenska glasbena šola dežele
Koroške, Glasbena matica

Soprireditelj Slovenski center za glasbeno vzgojo Emil Komel

Četrtek, 25. 10. 2018, ob 10. uri

Gorica, Katoliška knjigarna
NA KAVI S KNJIGO Predstavitve publikacije *Tiha zemlja*z avtorjem Nužejem Tolmaierjem se bo pogovarjal Damjan Paulin
Soprireditelj Katoliška knjigarna

Četrtek, 25. 10. 2018, ob 11.15

Gorica, avditorij višješolskega centra, ul. Puccini
Recital**France Prešeren – KRST PRI SAVICI**

Nastopa Janko Krištof, glasba Tonč Feinig

Petek, 26. 10. 2018

Gorica, Otroški vrtec Ringaraja, ul. Brolo, ob 10. uri
Doberdob, Otroški vrtec Čriček, ob 14.30

Lutkovna predstava

RADOVEDNI SLONČEK

Nastopa Lutkovna skupina Mladi Celovčani SKD Celovec

Petek, 26. 10. 2018, ob 20.30

Števerjan, velika dvorana župnijskega doma
Mladinska gledališka predstava v okviru abonmaja niza
Gledališče na ocvrtem SKPD F.B. Sedej**V GARDEROBI**

Nastopa gledališka skupina Štakra KPD Šmihel

Nedelja, 28. 10. 2018, ob 17. uri

Štandrež, župnijska dvorana

Gledališka predstava v okviru abonmaja PD Štandrež
TOTALNO KATASTROFALNA VEČERJA

Nastopa Gledališka skupina KPD Planina - Sele

Krščanska kulturna zveza - Celovec

Slovenska prosveta - Trst

Zveza slovenske katoliške prosvete - Gorica

Slovensko kulturno središče Planika - Ukve

Združenje don Mario Černet - Ovčja vas

v sodelovanju s Svetom slovenskih organizacij
s podporo Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti

Trobilni ansambel Slovenske filharmonije v KCLB

Briljantni zvoki iz bleščečih
glasbil

V okviru festivala Kogojevi dnevi 2018 je 9. oktobra v veliki dvorani Kulturnega centra Lojze Bratuž v Gorici nastopil Trobilni ansambel Slovenske filharmonije (TASF). Z domiselnim izborom skladb iz repertoarja, ki vsebuje dela in priredbe različnih stilov in obdobij, so slovenski trobilci goriško publiko zelo navdušili in še enkrat dokazali, da so mojstri, ki iz svojih medenastih glasbil z različnimi dušilci znajo izvesti zelo široko paleto različnih zvokov in odtenkov, poslušalcem pa ponuditi pravi umetniški užitek. Štiri trobente, tri pozavne, dva rogova, ena tuba in tolkala so večer uvedli s štiristavčno skladbo *Antiphonies*, ki jo je za dva trobilna kvinteta napisal Anthony Plog. Ameriški skladatelj je večino življenja deloval kot trobentač v slavni svetovni orkestri, zadnje čase pa živi v Nemčiji, kjer se posveča poučevanju in skladanju. Čedalje bolj posega po novih metodah in oblikah ter piše za nove zasedbe, je povedal hornist Jože Rošar, ki je povezoval posamezne točke pestrega koncertnega sporeda.

Posebna "poslastica" je bila suita iz pravljice *Grdi raček* Nine Šenk, najuspešnejše skladateljice mlajše generacije, ki je lani prejela tudi nagrado iz Prešernovega sklada. Njena dela izvajajo na koncertih in festivalih - doma in po svetu - tudi sloviti orkestri,

foto dd

med njimi Berlinska filharmonija. V svojih delih ostaja zvesta modernizmu in išče vedno znova nove instrumentalne in strukturalne rešitve za zvočno osvobodni material. Za trobilni ansambel in tolkala je uglasbila Andersenovo pravljico *Grdi raček*. Stavki, ki jih je izvedel TASF, imajo blage jazzovske podtone in so zelo komunikativni: v glasbenem risanju so lepo po-

ven Verhaert, in na skladbo *Ljubljana fanfare*, ki jo je za TASF napisal avstrijski trobentač Thomas Gansch. V dvorani kulturnega centra je odlično izvenelo pet skladb iz ljudske opere *Porgy & Bess* (med njimi seveda nepogrešljiva *Summertime*), ki jo je ameriški skladatelj George Gershwin napisal sredi 30. let prejšnjega stoletja, malo pred svojo smrtjo. Da bi bolje ujel

družbene težave in izkušnje Afroameričanov tedanjega časa, ki jim je namenil opero, se je tedaj preselil iz središča New Yorka v črnsko četrt. Izjemno sugestivna in izpovedna glasba, ki so jo slovenski glasbeniki briljantno poustvarili, je pisana po vplivih evropske simfonične glasbe, ameriškega jazzja in črnske duhovne glasbe. Sledil je venček zimzelenih slovenskih popevk Bojana Adamiča, Jožeta Privška in Atija Sossa v priredbi Lojzeta Krajncana, "evergreenov" iz 70. in 80. let prejšnjega stoletja, ki so danes še vedno popularni. Spored so sklenil z "neuradno him-

Tudi novi člani vabljeni v soboto, 20. oktobra

SZSO Gorica začenja
novo skavtsko leto

V nedeljo, 14. oktobra, so se člani Slovenske zamejske skavtske organizacije iz Gorice zbrali v Števerjanu, kjer

so začeli novo skavtsko leto. Najprej so bili na vrsti prestopi, ko so člani, ki so prerasli posamezne starostne veje, prestopili k drugi

veji. Skavti in skavtinja so se nato udeležili sv. maše v Števerjanu, ki jo je daroval g. Marijan Markežič, in se tako z Božjim blagoslovom podali v novo skavtsko leto.

Člani SZSO iz Gorice vabijo v svoje vrste tudi nove otroke in mlade, ki bi si želeli družbe prijateljev, nepozabnih dogodivščin v naravi in še mnogo drugega. Kdor je star od 7. do 10. leta (običajno 3., 4. in 5. razred OŠ), naj

pride na prvi sestanek krdela volčičev in volkuljic, ki bo v soboto, 20. oktobra, ob 15. do 17. ure. Kdor obiskuje nižjo srednjo šolo in prva dva razreda višje srednje šole, naj pride na prvi sestanek izvidnikov in vodnic, ki bo prav tako v soboto, 20. oktobra, ob 15. uri. Oba sestanka bosta na skavtskem sedežu v Gorici (Drevored 20. septembra, 85). / NC

KD SABOTIN Tradicionalna jesenska ponudba

Pohod na Sabotin, predavanje
o čebelah in še kaj

Poletje je za nami in nastopila je jesen, ki nas v lepih sončnih dneh kliče na sprehode v naravo. V Štmavru smo si zavihali rokave in stopili v novo delovno leto. Po uspešnem sodelovanju na prireditvi Okusi ob meji, kjer smo gostom postregli z raco, merjascem, kuhanim pršutom in pijačo, prirejamo člani KD Sabotin v nedeljo, 21. oktobra 2018, tradicionalni jesenski pohod na Sabotin.

Tudi letos po nekajletnih uspešnih srečanjih bomo dali možnost druženja ljubiteljem briškole. V ta namen bo v petek, 19. oktobra, v društvenih prostorih v nekdanji štmavski šoli potekalo tekmovanje v briškoli s pričetkom ob 20.00. V soboto, 20. oktobra, ob 20. uri pa bo na sporedu kulturni program. Letos smo povabili medsečebelarja Roberta Skubina, ki se ukvarja z apiturizmom ali čebelarškim turizmom na svoji mali kme-

tiji na Krnicah, v vasi Hladnik na obrobju Brd. Pravijo, da je od tam prelep razgled na briško naravo in Furlanijo. Robert Skubin nam bo spregovoril o svojem delu, o čebelarstvu, a ne le o medu in drugih čebeljih izdelkih, ampak tudi o apiturizmu. Predstavil nam bo svojo ljubezen do druženja s čebelami. To ga je privedlo do spoznanja zdravilnih učinkov vonja, ki ga oddajajo čebelji pridelki. Pravi, da ga med vsakodnevnim pregledom izredno pomirjajo večglasno brenčanje in vonj iz petdesetih panjev. Spoznal je, da zrak in vdihavanje aereosola ugodno vpliva na psihofizično počutje, predvsem na dihalo. Zvoki šumenja

čebel pa pomirjevalno delujejo tudi na prisotnega v čebelnjaku. Kdor želi kaj več slišati o tem, naj se nam pridruži v soboto zvečer na predavanju z naslovom *Svet čebel, veliko več kot samo čebelji med*. Kulturni večer bosta popestrila s svojo glasbeno točko zbora MoPZ Štmaver in MoPZ Mirko Filej. Za tiste, ki bi se nam radi pridružili na nedeljskem pohodu, je zbiranje nad Sabotinsko cesto ob 8.30, odhod pa ob 9.00. Na vrhu Sabotina med ruševinami cerkve sv. Valentina bo sv. maša ob 10.30. Po pohodu bodo na sedežu društva ob 12.30 odprli kioske s hrano in pijačo, kjer bodo udeleženci pohoda dobili tudi tradicionalno 'pašto'. Vsi toplo vabljeni.

PD Štandrež / Abonma ljubiteljskih gledaliških skupin

Nekdo mora biti kriv za vse naše težave!

Lepo sončno nedeljsko popoldne, 14. oktobra 2018, ni premamilo zvestih abonmentov Abonmaja ljubiteljskih gledaliških skupin, ki ga letos devetnajsto leto zapored ponuja Prosvetno društvo Štandrež. Kljub poletnemu vremenu, ki je kar vabilo na sprehod v naravo, so gledalci skoraj povsem zasedli župnijsko dvorano Anton Gregorčič v Štandrežu. Kot vedno jih je nagovoril Božidar Tabaj, ki si zelo prizadeva za čim bolj kakovosten abonmajski program in za tkanje vezi med štandrediškim dramskim odsekom in drugimi ljubiteljskimi gledališkimi skupinami po vsej Sloveniji. Letošnji niz ljubiteljskih gledaliških predstav se je začel z gostovanjem igralcev KUD Valentin Kokalj Visoko, ki so že nekajkrat nastopili v štandrediški dvorani. Štandrediški dramski odsek bo k njim v goste šel prihodnje leto marca.

Tokrat se je gledališka skupina Visoko predstavila s svojo zadnjo uspešnico, delom plodovitega sodobnega ruskega dramatika Nikolaja Koljade (1957), *Kokoš (Kurica)*. Komedijska, ki se zgleduje po francoskem, feydeaujevskem slogu, je doživela slovensko praznovodbo v SNG Nova Gorica l. 2004 v režiji Matjaža Latina. V sočnem prevodu Vanje Slapar Ljubutin je zaživela tudi v izvedbi gostujočih

igralcev z Visokega. Komedijsko štreno z nadihom črnega humora, ki ob koncu igrivo razkriva svoj značaj igre v igri, je režiral Frenk Kranjec. Humorna os se suče okrog dveh zakonskih parov, katerih življenje v dvoje že zelo škri-

teatru obsvata s psokami in jo krivita za vse svoje ljubezenske nezdode. Še posebno bojevita in srdita je organizatorjeva žena, ki obdeluje mlado igralko in umetniškega vodjo, ker ga je zasačila v postelji s Kokošjo, in seveda tudi

Foto M. Brajnik

pa ali se je že končalo in se prepričata zaradi mladega dekleta Nonne; tej so dali vzdevek Kokoš z vsem negativnim predznakom, ki jo ta pernata domača žival nosi v sebi. S prikupnim dekletom, ki si utira pot v igralski svet, ljubimkita že ločeni in še poročeni mož. Eden je umetniški vodja podeželskega gledališča, drugi pa organizator v njem. Tako sta zaljubljena, da ji obljubljata poroko, medtem ko jo varani ženi in "primadoni"

moža. Prizorišče zapleta in razpleta je zatohla gledališka sobica. Ko se Kokoš - Nonna odloči, da se bo zaradi nastale situacije kar vrgla v vodo, da ne bo nikomur v napoto - ni ji sicer prav nič ne do enega ne do drugega možkega -, se zakonske vezi za silo spet sestavijo in življenje, vsaj navidezno, steče dalje.

Tudi v tej komediji se kažejo obrisi takega sveta, kot ga vidi Koljada: surov je in brez iluzij. Istočasno

pa je tudi humoren in poln čustev. Le-ta kar prekipevajo tudi v *Kokoši*, kjer se moška zaljubljenost bje z žensko ljubosumnostjo, jezo, maščevalnimi naklepi... V uprizoritvi igralcev z Visokega izstopa zlasti igra Vesne Čulig, ki pooseblja lik Alle, prevarane žene, ki skuša na vse kriplje spet pridobiti svojega moža in se hoče na vsak način znebiti Kokoši. Alino igralsko kolegico Diano, vso prevzeto od vzhodne "mistike" in "magičnih" urokov, je prepričljivo odigrala Nataša Gros. Sandra Rajgelj je bila mlada Nonna-Kokoš, ki razvema srce Vasilija in

Fjodorja; v prvega se je vživel Damjan Avguštin, v drugega pa Frenk Kranjec. Igralci so dobro vzdržali vrtoglavi vodvilski ritem, da se je vse dogajanje vilo v hitrem tempu, kar je nedvomno pripomoglo k lahkotnosti in celotni dovršenosti predstave, ki so jo gledalci sprejeli s prisrčnim ploskanjem. Naslednja predstava *Abonmaja ljubiteljskih gledaliških skupin Štandrež 2018* bo v nedeljo, 28. 10., ob 17. uri, ko bo gostujoča Gledališka skupina KPD Planina iz Sel (avstrijska Koroška) prikazala komedijo Marca Camollettija *Katastrofalna večerja* v režiji Nika Kranjca. Predstava spada v ponudbo letošnjih Koroških dni na Primorskem, ki jih vsako drugo leto organizirajo Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice, Slovenska prosveta iz Trsta, Krščanska kulturna zveza iz Celovca, Slovensko kulturno središče Planika iz Ukeve in Združenje Don Mario Černet iz Ovčje vasi, v sodelovanju s SSO in podpora JSKD Republike Slovenije.

IK

Dramska družina SKPD F. B. Sedej Števerjan / Gledališče na ocvrtem

Gledališki užitki z okusom po ocvrtih dobrotah

Dve leti zapovrstjo je *Gledališče na ocvrtem*, svojevrsna abonmajski gledališka ponudba Dramske družine SKPD F. B. Sedej iz Števerjana, pestrilo tople poletne dni. Letos pa so posrečeni niz predstav števerjanski gledališki zanesenjaki morali prenesti na jesen zaradi popravil v veliki dvorani župnijskega doma F. B.

Sedej v Števerjanu. Tako se bodo gledališke uprizoritve različnih žanrov vrstile v oktobru in novembru. Prva predstava bo že ta petek, 19. oktobra 2018. Na gostovanje bo prišlo Šentjakobsko gledališče Ljubljana, ki je zelo redek gost na Primorskem. V režiji Borisa Kobala bodo igralci odigrali delo francoske dramaturginje in pisateljice Yasmine Reza

(1959), *Bog masakra*. V petek, 26. oktobra 2018, bo Gledališka skupina ŠTKGRA iz Šmihela na avstrijskem Koroškem uprizorila "predstavo o predsodkih" *V garderobi*. Napisala in zrežirala jo je Alenka Hain. Gostovanje šmihelskih igralcev spada v sklop prireditev *Koroški dnevi na Primorskem*, ki jih vsako drugo leto prirejajo Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice, Sloven-

ska prosveta iz Trsta, Krščanska kulturna zveza iz Celovca, Slovensko kulturno središče Planika iz Ukeve in Združenje Don Mario Černet iz Ovčje vasi, v sodelovanju s SSO in podporo JSKD Republike Slovenije. V petek, 9. novembra 2018, bo v Števerjanu po dolgih letih končno nastopil dramski odsek PD Štandrež.

/str. 15

IK

Krožek Anton Gregorčič
MIRKO ŠPACAPAN
1953-2007
Zastavimo skupne moči za skupne cilje.

ZREJLO JE ŽITO
koncert in predstavitev zgoščenke

Mešani mladinski pevski zbor Emil Komel
zborovodja David Bandelj

Kulturni center Lojze Bratuž
sobota, 3. novembra, ob 20. uri

Koncert organizira Krožek Anton Gregorčič v sklopu projekta "Zastavimo skupne moči za skupne cilje", ki ga podpira Avtonomna dežela Furlanija Julijska krajina na podlagi zakona 38/2001, v sodelovanju s SCGV Emil Komel in Kulturnim centrom Lojze Bratuž

REGIONE AUTONOMA FRIULI VENEZIA GIULIA

Založba Mladika
vabi na predstavitev novega romana

marij čuk
prah

Delo bo predstavil prof. Adrijan Pahor
V sredo, 24. oktobra, ob 18. uri v kleti Fiegl na Oslavju

Kulturni center
Lojze Bratuž

SPOMINI
MEMORIE
1918-2018

Ne jokej, ljubica

PREDSTAVITEV ZBIRKE SLOVENSkih ZBOROVSKIH PRIREDB VOJAŠKIH IN LJUBEZENSkih PESMI HILARIJA LAVRENČIČA

Sodelujejo:
JANKO BAN in člani PD ŠTANDREŽ
Glasbeni poklon MePZ LOJZE BRATUŽ

Sreda, 24. oktobra 2018, ob 20.30
Kulturni center Lojze Bratuž

REGIONE AUTONOMA FRIULI VENEZIA GIULIA

Projekt finančno podpira Avtonomna dežela FJK na podlagi zakona 38/2001

Obvestila

Na Večstopenjski soli v Gorici iščejo profesorja za kratko supleno italijanščine za osemnajst tedenskih ur. Suplenca bi se lahko spremenila v celoletno. Kandidati naj pokličejo tajništvo Sole na telefonsko številko 0481/531824 interno 4.

Založba Mladika vabi na predstavitev knjige Marija Čuka Prah. Delo bo predstavil prof. Adrijan Pahor. V sredo, 24. oktobra, ob 18. uri v kleti Fiegl na Oslavju.

Župniji Pevma in Jazbine ter Združeni pevski zbor vabijo v soboto, 27. oktobra, na **Jazbine**, kjer bo ob 17.45 sv. maša za vse padle v prvi svetovni vojni; v soboto, 27. oktobra, pa v **Pevmo** k sv. maši ob 19. uri. Po maši bo pevsko-orgelski koncert v čast Mariji Kraljici Miru. Pojejo združeni pevski zbor Jazbine-Pevma in solisti.

Na Jazbinah bo v nedeljo, 28. oktobra, na zahvalno nedeljo, ob 14.30 blagoslov traktorjev, blagoslov obnovitvenih del na koru in pevsko-orgelski koncert v čast Mariji Kraljici Miru. Pojejo združeni pevski zbor Jazbine-Pevma in solisti. **Občina Števerjan** obvešča, da bo potovanje vencev 1. novembra potekalo pred spomenikom na trgu svobode po sv. maši, ki se bo začela ob 9. uri, ter pred spomenikom padlim na Jazbinah ob 11.15.

Društvo slovenskih upokojevcov za Goriško prireja v soboto, 10. novembra, tradicionalno martinovanje s prijateljskim druženjem v agriturizmu BAJTA-Fattoria carsica-Kraška domačija v Saležu pri Zgoniku. Vpisujejo do 31. oktobra do zasedbe razpoložljivih mest po tel. 0481-884156 (Faganel A.), 346-1206031 (Knez S.), 0481-882183 (Visintin D.), 0481-78138 (Stor S.). Avtobus bo odpeljal ob 16.30 iz Gorice s trga Medaglie d'oro/Goriška ob običajnimi postanki pri vagni blizu pevskega mosta, v Podgori pri telovadnici, v Štandrežu pri lekarni in na Pilošcu, v Sovodnjah pri lekarni in cerkvi, na

Poljanah in v Doberdolu. **Svet slovenskih organizacij** sporoča, da je sklican 14. redni občni zbor, ki bo v prvem sklicu v četrtek, 15. novembra 2018, ob 8. uri in v drugem sklicu v petek, 16. novembra 2018, ob 17. uri v občinski dvorani v Špetru, ulica Alpe Adria 56. **"Male oglase"** najdete na našem portalu www.noviglas.eu.

Sožalje

Ob prerani smrti Silvana Bense izreka MePZ Mirko Špacapan iz Podgore občuteno sožalje družini.

RADIO SPAZIO

Vrata proti vzhodu (od 19. 10. 2018 do 25. 10. 2018)
Radijska postaja iz Vidma oddaja na ultrakratkem valu s frekvencami za Goriško 97.5, 91.9 Mhz; za Furlanijo 103.7, 103.9 Mhz; za Kanalsko dolino 95.7, 99.5 Mhz; za spodnjo dolino Bele 98.2 Mhz; za Karnijo 97.4, 91, 103.6 Mhz; na internetu www.radiospazio103.it. Slovenske oddaje so na sporedu vsak dan od 20.00 do 21.00. Spored:

Petek, 19. oktobra (v studiu Niko Klanjšček): Zvočni zapis: posnetki z naših kulturnih prireditev - Glasba iz studia 2.

Sobota, 20. oktobra (vodi Ezio Gosgnach): Okno v Benečijo: oddaja v benečanskem, terskem, rezijanskem in zilijskem narečju.

Nedelja, 21. oktobra: ponovitev oddaje Okno v Benečijo.

Ponedeljek, 22. oktobra (v studiu Stefania Beretta): Pravljični svet.

Torek, 23. oktobra (v studiu Matjaž Pintar): Utrinki v našem prostoru - Glasbena oddaja z Matjažem.

Sreda, 24. oktobra (v studiu Danilo Cotar): Samotni pastir: Koruza - zgodba o uspehu 2. del - Izbor melodij.

Četrtek, 25. oktobra (v studiu Andrej Bavcon): Četrtek večer z glasbo - Zanimivosti, obvestila in humor.

GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA in KATOLIŠKA KNJIGARNA

vabita na predstavitev pesniške zbirke

Vladimir Kos

KOT SONCA ZLAT ZATON

Delo bo v pogovoru s prof. Marijo Češčut predstavila urednica knjige dr. Maja Melinc Mlekuž

v petek, 19. oktobra 2018, ob 17. uri
v galeriji Ars nad Katoliško knjigarno v Gorici

Dogodek je del kulturnega programa knjigame, ki ga financira Javna agencija za knjigo Republika Slovenije

Pod pokroviteljstvom JAK JAVNA AGENCIJA ZA KNJIGO RS

KATOLIŠKA KNJIGARNA

v sklopu 18. Koroških kulturnih dni na Primorskem

vabi na kavo s knjigo

TIHA ZEMLJA

Pesemsko izročilo z Radiš in iz okolice

Zbral in uredil Nužej Tolmaier

Pogovor z avtorjem bo vodil dr. Damjan Paulin

v četrtek, 25. oktobra 2018, ob 10. uri
v prostorih knjigarne na Travniku 25 v Gorici

Dogodek je del kulturnega programa knjigame, ki ga financira Javna agencija za knjigo Republika Slovenije

Pod pokroviteljstvom JAK JAVNA AGENCIJA ZA KNJIGO RS

Kavo bo ponudilo podjetje PrimoRoma

Glasbena šola Koper je proslavila 70-letnico "Glasba je čudovito doživetje!"

V tem letu praznujejo tri glasbene šole na Primorskem 70-letnico, Koper, Ajdovščina in Nova Gorica. Prva med njimi, ki je priredila slovesnost ob tem visokem jubileju, je bila Glasbena šola Koper. Svojih sedem desetletij delovanja je praznovala na začetku oktobra v Avditoriju Portorož. Na slavnostni prireditvi so se predstavili učenci, pedagogi in posebni gostje, ki so se povezali v tri največje ansamble šole: Trobilni ansambel KIP, Simfonični orkester Vladimir Lovce ter Mladinski in deklinski pevski zbor.

Program, s katerim se je koprška šola predstavila, je bil lahkotnejši v osnovi; od tehtne filmske glasbe, namenoma ustvarjene za filmsko platno (Alamo), do umetnin, ki so postale nepogrešljive v sedmi umetnosti (Šostakovičev Valček in Prokofjevi Montecchi in Capuleti) in raznih jazzovskih standardov ameriškega in latinskega izvora. Oba instrumentalna ansambla združujeta učence različnih razredov nižje glasbene stopnje, dijake Umetniške gimnazije glasbene smeri in učitelje. Simfoničnemu orkestru so se pridružili še učenci Glasbene šole Ignacij Jan Paderewski iz Bialystoka na Poljskem. Trobilnemu ansamblu je dirigiral Boris Benčič, pri simfoničnem pa sta si dirigentsko paličico izmenjevala Žiga Cerar in Kazimierz Dabrowski. Zbor je pripravila Maja Cilenšek.

Popotovanje je bilo z glasbenega vidika pestro in razgibano, z zvočno sliko, ki je blizu široki publiki. Glasbene šole Koper je predstavila tudi posebno video-projekcija, ki je spremljala prireditev in ponudila mnoge navdihujoče zgodbe iz zgodovine šole.

Na slavnostnem koncertu so ravnatelj Iztoku Babniku posebne čestitke izročili predstavniki Mestne občine Koper in Občine Portorož. Slavnostni govornik predsednik Republike

Slovenije, Borut Pahor, pa je v svojem nagovoru podal tudi osebno izpoved, v kateri je obžaloval svoj izpis iz glasbene šole, saj ga je to osiromašilo za vse življenje in dodal: "Glasba je čudovito doživetje, ki pa tako kot vse drugo človekovo izkustvo potrebuje nekaj spodbude". Pedagogom se je zahva-

Foto Iztok Babnik

Foto Iztok Babnik

lil, da pogosto delajo na etični, moralni pogon, in to vse samo zato, da bi navdušili mlade ljudi za glasbo. Dajajo jim razumevanje sveta, ki ga je mogoče čustveno razumeti skozi note in zvoke. Ob čestitkah k obletnici je izročil tudi protokolarno darilo, zastavo države, kot znak hvaležnosti, da Glasbena šola Koper s svojim delom gradi mostove in daje življenju globlji smisel, mlade dela bolj svobodne in ustvarjalne, našo družbo pa boljše. Te besede je podkrepila tudi misel nekdanjega ravnatelja Boruta Logarja v filmu: "Mi, ki se ukvarjamo s poučevanjem glasbe, moram reči, da je eden najlepših poklicev, ki je sploh na tem svetu".

To lepoto učitelji prenašajo na mlade in ti v glasbo. Glasbena šola Koper, ki ima danes sedež v palači Garvisi Barbabianca, se z okrog 840 učenci uvršča med največje glasbene šole v Sloveniji in je primerljiva z Velenjem in Celjem. Šola že 70 let izpolnjuje poslanstvo grajenja ne samo kulturnega življenja na Obali, ampak tudi osebnostno izpolnjene generacije, ki prihajajo za nami. Vse to pa je jasno pokazala na slavnostni prireditvi v Portorožu.

Metka Sulič

Ob 100-letnici Cankarjeve smrti

Izšla je knjiga v stripu Ivan Cankar: podobe iz življenja

V torek, 2. oktobra 2018, je bila v Mestnem muzeju Ljubljana predstavitev knjige *Ivan Cankar: podobe iz življenja*, ki je izšla ob stoletnici smrti Ivana Cankarja v sozaložništvu Muzeja in galerij mesta Ljubljane ter Stripburgerja / Foruma Ljubljana. Izid je doživela prav v letošnjem Cankarjevem letu, ko se spominjamo 100-letnice smrti največjega predstavnika slovenske moderne. Avtorja dela v stripu sta Blaž Vurnik in Zoran Smiljanič. Stripovska biografija Ivana Cankarja obsega kar 144 strani.

Na predstavitvi je avtor Blaž Vurnik povedal tudi to: "Cankar je ena redkih oseb z začetka 20. stoletja, katere življenje je tako dobro in temeljito dokumentirano. Očitno je, da Cankar v nobenem pogledu ni bil povprečen, zato mi ga ob ponovnem spoznavanju za razstavo in strip ni bilo problem proučevati. Želim si predvsem, da ta strip vsaj malo razbije nekatere kanonizirane resnice o Cankarju". Stripar Zoran Smiljanič pa meni, da je: "Cankar stripovski junak! Če bi mi v otroštvu imeli tak strip o Cankarju, ga ne bi že takrat 'zasovražili' in ga potem šele po 30. letu ponovno spoznavali in cenili. V spremni besedi k stripu je Ana Bogataj, slovenistka in umetnostna zgodovinarica, članica uredništva revije Stripburger, zapisala med drugim: "Biografski strip lahko v določenih elementih povežemo s superherojskim stripom, zato ni nič čudnega, da je tako priljubljen: radi imamo stripe o svojih herojih, pa če imajo super moči ali pač ne."

Strip *Ivan Cankar: podobe iz življenja* je "živopisni životopis našega največjega pisatelja od zibke do groba, s poudarkom na nekaterih najbolj sočnih citatih iz njegovih del, ki tudi več kot sto let kasneje še vedno ostajajo zelo aktualni. V

živahnem stripovskem jeziku predstavlja Cankarjevo kompleksno, strastno in ustvarjalno osebnost, kot tudi nekatere sodobnike, prijatelje in številne ljubezenske zveze". Tako so zapisali v sporočilu za javnost iz Mestnega muzeja Ljubljana. Poznavalski scenarij je delo dr. Blaža Vurnika, zgodovinarja in kustosa za novejšo zgodovino ter vodje kustodiatov

v Mestnem muzeju Ljubljana (Muzej in galerije mesta Ljubljane). V letu 2015 je prejel nagrado slovenskega odbora mednarodnega muzejskega sveta za izvedbo projekta *Skriti otroci druge svetovne vojne*. Za

realističen prikaz Cankarjevega življenja z redkimi slogovnimi odmiki v karikaturu, simbolizem in nadrealizem pa je poskrbel stripar Zoran Smiljanič, ki je znan tudi pod psevdonimom Vittorio de la Croce. Smiljanič je slovenski stripar, ilustrator, karikaturist, oblikovalec, scenarist, filmafil in publicist. Objavlja je začel že v 80. letih v slovenskih in jugoslovanskih časopisih in revijah. Je pripadnik t. i. tretje generacije avtorjev slovenskega stripa, ki so kot prvi objavljali v reviji Mladina. Z zgodovinsko tematiko se je ukvarjal tudi v stripu *Spomini in sanje Kristine B., Ljubljana 1941-1945*, pri katerem je sodeloval z zgodovinarjem dr. Blažem Vurnikom. Zoran Smiljanič živi in ustvarja v Kranju, kjer v Mestni knjižnici redno vodi striparske večere.

"Stripovska pripoved *Ivan Cankar: podobe iz življenja* je črno-bela le na vizualni ravni, sicer pa polna barvitih zanimivosti ne samo o Cankarju, ampak tudi o njegovih sodobnikih in njihovem času. Pisateljstvo življenje, značaj in delo povezuje v neločljivo celoto. Vsebina stripa je poglobljena in poučna, a tudi nebrzdana in zabavna!" So še zapisali v sporočilu za javnost iz Mestnega muzeja Ljubljana. / IK

DROBICI DOMAČE ZGODOVINE (36)

Dimitri Tabaj

Črni Kal (1)

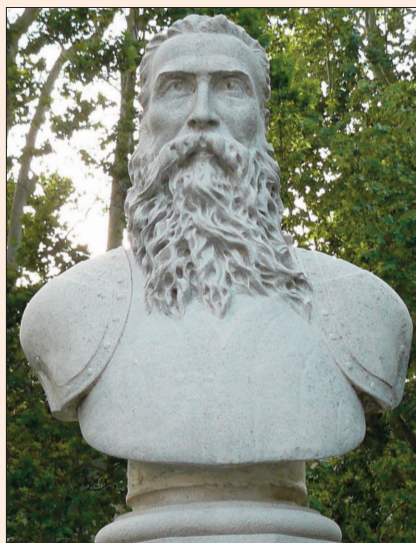
Črni Kal je istrsko-kraško naselje, ki leži pod kraškim robom. Gotovo ga vsi poznajo zaradi 1065 metrov dolgega avtocestnega viadukta, najdaljšega v Sloveniji, a ta kraj je že pred stoletji imel zelo pomembno trgovsko-gospodarsko ter vojaško-strateško vlogo, saj je tukaj potekala meja med našim cesarstvom in Beneško republiko: pred letom 1516 ravno na prepadnem skalnem robu, po tem letu pa 100 metrov pod naseljem.

Na skalnem robu - pravzaprav na strmi skali, ki je visoka kakih 30 metrov in je ločena od ostalega kraškega roba - se nahajajo razvaline stare utrdbe, ki jo je v 11. stoletju zgradil istrski mejni grof Ulrik I. (? -1070). Namen utrdbe je bil vojaško obvarovati prometno in trgovsko (ter tihotapsko) pot, ki je iz Rižanske doline vodila na Kranjsko. Skupaj z gradom Socerb

Grb tržaških grofov Petačev. V uskoški (gradiščanska) vojni so branili našo obalo pred Benetkami. Od leta 1622 so postali lastniki črnokalske utrdbe.

si je črnokalska trdnjava delila glavno strateško nalogo. Delovala je tudi kot obrambni tabor v času turških in drugih roparskih pohodov. Prvi lastniki utrdbe so bili tržaški škofje, a po letu 1370 je padla pod oblast Beneške republike (pod komando koprškega "glavarja koprskih Slovencev" - *capitaneus sclauorum Justinopolis* - torej plemiča, ki je upravljal slovenska območja in je v primeru vojne postal poveljnik kmečke "črne vojske"). Po avstrijsko-beneški vojni in spopadu Beneške republike s Kambrejsko ligo je leta 1516 Črni Kal spet prešel pod cesarsko oblast - podrejen socerbskemu sodišču - in je bil leta 1521 priključen Kranjski, tudi po

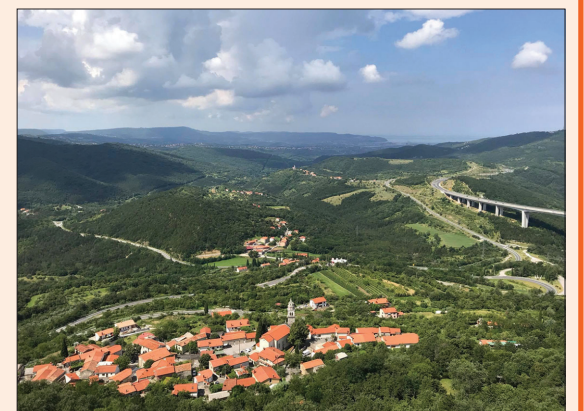
Kip hrvaškega kneza in bana Kristofa I. Frankopana Brinjskega na zagrebškem Zrinjevcu. Po avstrijsko-beneški vojni in spopadu Beneške republike s Kambrejsko ligo je leta 1516 Črni Kal spet prešel pod cesarsko oblast - podrejen socerbskemu sodišču - in je bil leta 1521 priključen Kranjski, tudi po zaslugi hrvaškega kneza Kristofa I. Frankopana Brinjskega (1482-1527), ki je že strahovito porazil Benetčane v Senožečah in je osvojil tudi trdnjavo v Ospu in Muhov grad, s pomočjo čet tržaškega škofa Petra Bonoma, mentorja Primoža Trubarja. Prav tako so bile osvoboje-

ne druge utrdbe, na primer Tabor nad Botacem in grad Socerb. O teh dogodkih poroča tudi znameniti goriški zgodovinar Carlo Morelli von Schönfeld - mož baronice Marije Frančiške Valvasor (potomke barona Janeza Vajkarda Valvasorja, našega največjega polihistorja) - v svoji *Istoria di Gorizia* iz leta 1855. Na primer poroča o zvižajci, ki jo je Frankopan uporabil proti Benetčanom, ko je navidezno umaknil svojo vojsko, a je v resnici ravno v Črnem Kalu vgnezdil eno največjevitih čet, ki je presenetila in skoraj popolnoma uničila enoto, ki so jo Benetčani sestavili s tistimi meščani Koprja, ki so jim bili zvestejši, medtem ko so lahke in izredno hitre "brigantine" (jadrnice z dvema jamboroma) reškega poveljnika Andrije Jakominiča onemogočale normalno plovo beneških ladij v Kvarnerju. Utrba v Črnem Kalu je bila skoraj popolnoma uničena v naslednji vojni proti istemu dednemu sovražniku z zahoda. To se je zgodilo leta 1615 v tako imenovani uskoški (gradiščanski) vojni, v kateri je bila črnokalska utrdba glavna točka, iz katere so naskakovalne enote cesarske vojske napadale Benetčane. Od leta 1622 je postala last tržaških grofov Petačev (Carlo Morelli von Schönfeld navaja med branitelji naše obale v uskoški vojni proti Benetkam ravno grofa Petača iz Trsta in grofa Frankopana s Trsata). Rodbina Petač je imela velika posestva ne samo v Trstu in na Krasu, ampak po celi Sloveniji; v listinah so pogostoma uporabljali slovenski jezik. Od stare utrdbe so danes vidne le ruševine. Nekoč je bila dostopna le preko dužnega mostu, danes so pa v turistične namene postavili železni mostiček. Skala, na kateri stoji utrdba, predstavlja zelo priljubljeno plezališče.

Da je bil tukaj tabor oziroma velika utrjena skalna razpoka v steni - okoli 50 m zahodno

Razvaline črnokalske utrdbe. Nahajajo se na skalnem robu, pravzaprav na strmi skali, ki je visoka kakih 30 metrov in je ločena od ostalega kraškega roba. Utrdbo je zgradil v 11. stoletju istrski mejni grof Ulrik I. (? -1070). Namen je bil vojaško obvarovati prometno in trgovsko (ter tihotapsko) pot, ki je iz Rižanske doline vodila na Kranjsko. Delovala je tudi kot obrambni tabor v času turških in drugih roparskih pohodov in kot pomembna obrambna in napadalna točka v avstrijsko-beneških vojnah.

Pogled na Črni Kal in na cerkev sv. Valentina iz utrdbe. Na desni strani avtocestni viadukt, najdaljši v Sloveniji.

Pogled na naše morje iz črnokalske utrdbe.

od črnokalskega gradu -, je poročal tudi sam baron Janez Vajkard Valvasor v svoji *Slavi Vojvodine Kranjske* leta 1689: "Med tabori je pravi cvet tisti, ki je pri Črnem kalu (ki se splošno izgovarja Crni kal) v gospodstvu Sacerbu in je last gospoda grofa Petazija; tu raste slavni in imenitni črnokalec in marzamin".

Gorica / Tihožitja in portreti Elde Piščanec

Žlahtno salonsko slikarstvo

V Galeriji Ars na Travniku v Gorici so do 10. novembra 2018 (po urniku Katoliške knjigarne) na ogled likovni biseri Elde Piščanec (1897-1967), portreti in tihožitja, ki nazorno prikazujejo umetnično ustvarjalno pot od začetkov do 50. let 20. stoletja. Odprtje razstave, ki sta jo organizirala Kulturni center Lojze Bratuž in Galerija Rika Debenjaka iz Kanala v sodelovanju z Galerijo Ars, je bilo 10. oktobra proti večeru. Z glasbeno točko jo je uvedla in sklenila mlada nadarjena harfistka Asja Zavadlav, gojenka Tatiane Donis na SCGV Emil Komel. Predsednica KC Bratuž Franka Žgavec se je zahvalila galeriji iz Kanala za dolgoletno uspešno sodelovanje in umetnostni zgodovinarki dr. Vereni Koršič Zorn, ki jo je uredila ter na odprtju tudi odlično predstavila umetnico in njen opus (govor objavljamo tu spodaj). "Likovna dela Elde Piščanec izjemno 'pašejo' v ta prostor, gre namreč za visoko salonsko slikarstvo", je dodal predsednik društva Ars Jurij Paljk in pohvalil tudi lepo urejen katalog, delo Franka Žerjela.

Govor dr. Verene Koršič Zorn: Spoštovani ljubitelji umetnosti, cenjena gospa Metka Pekle, pranečakinja Elde Piščanec, nocoj s posebnim veseljem predstavljamo umetnico, ki se prek svojih del po več desetletjih vrača v Gorico. Razstava, na ogled prejšnji mesec v sklopu Kogojevih dnevov v galeriji Rika Debenjaka v Kanalu, bo naslednje dni plemenitila tukajšnji razstavni prostor in se odkrila tudi goriškemu občinstvu. Primorka Elde Piščanec je v našem prostoru skoraj neznana, v osrednjem pa je bila iz različnih vzrokov potisnjena na rob do njene ponovne oživitve na veliki retro-

spektivi v Velenju leta 2002.

Elde Marija Piščanec se je rodila na tržaškem Krasu leta 1897, družina je namreč stanovala na Škorklji pri Piščancih, na hišni številki 259. Oče Just je bil višji carinski uradnik, ki je nekaj časa delal tudi v Gorici. Morda je v otroških letih tudi Elde spoznala Goriško. Enajstletna se je z družino s Tržaškega preselila v Ljubljano. Tu se je začelo njeno slikarsko izobraževanje, najprej v šoli, nato na zasebnih tečajih Riharda Jakopiča, v pripravah za sprejem na zagrebško akademijo, pri slikarju Ivanu Tabakoviču in končno na akademiji v Firencah, kjer je diplomirala leta 1929. Še pred tem se je odločila za študijski intermezzo v Parizu; tam se je navdušila nad sakralno umetnostjo, za katero bi na slovenskih tleh lahko naredila veliko več, če bi ji bile razmere bolj naklonjene. Po vrnitvi domov se je morala za vsakdanji kruh posvetiti pedagoškemu poklicu, ki jo je popeljal v različna slovenska mesta in ji odvzel veliko časa, namenjenega umetniškemu ustvarjanju. Tudi upravljanje obsežnega domačega posestva z dvorcem Vinegrad ob Dobrni pri Celju jo je izčrpavalo. Kljub temu pa njen opus šteje več stotin del v najrazličnejših tehnikah, od olja, akvarela do zahtevnih grafičnih postopkov, od stenskih poslikav do reliefov nabožne tematike. Poskusila se je v kiparstvu - ustvarjala je portrete in jaslične figure -, se posvečala keramičarstvu, oblikovanju in restavriranju. Njena druga ljubezen je bila glasba: klavir, orgle, solopetje. V tem lahko potegnemo vzporednico z goriško slikarsko in glasbeno družino Šantel. Rada je tudi zasukala

Asja Zavadlav, Verena Koršič Zorn, Franka Žgavec in Jurij Paljk (foto dd)

pero in s prispevki o umetnosti sodelovala pri različnih časopisih in revijah.

Že v študijskih letih je Elde Piščanec v sklopu raznih umetniških združenj razstavljala doma in po Evropi. Kljub temu pa je imela le eno osebno razstavo, in sicer v Ljubljani leta 1940. Na odprtju je umetnico predstavil goriški slikar in glasbenik Saša Šantel. Med pripravami na retrospektivo, ki so jo v Celju pridrili ob njeni sedemdesetletnici leta 1967, pa jo je v domačem dvorcu presenetila smrt. Zaradi zgodnjega odhoda v osrednji slovenski prostor ni zaznamovala umetnostne podobne Primorske, v sebi pa je ohranila kraško klenost in barvitost. Ponovni stik s Primorsko je navezala ob skupinski razstavi slovenskih umetnikov, postavljeni v Gorici leta 1945 na sedežu Zavezniškega vojaškega urada, še pred tem pa v Trstu. Ta razstava je po dolgoletnem prisilnem molku in krvavi vojni dvignila samozavest

med goriškimi Slovenci in doživela izreden odziv. Predstavitev slovenskih primorskih umetnikov je zbudila zanimanje tudi v italijanskih krogih in odmevala tudi v italijanskem časopisju. Iz Eldinega ikonografsko bogatega opusa - aktov, krajin, izrezov mestnih vedut, obmorskih motivov, figuralnih kompozicij, podob živali nabožne tematike, iz katere veje globoka poduhovljenost - je bilo za razstavo odbranih nekaj desetih tihžitij in portretov, ki dokaj popolno prikazujejo umetnično ustvarjalno pot od začetkov pa tja do petdesetih let prejšnjega stoletja. Vedoželjnost, izviren pogled na umetnostna dogajanja v svetu in slikarčina osebnostna nagnjenja in osebna iskanja so ustvarili svojevrstno umetniško govorico.

V tihžitijih se naslaja ob bogati barvni lestvici, ki jo je ohranila še iz Jakopičeve šole. Ponekod se kažejo tudi drznejše poteze, odsev pariških modernistov. Cvetje pred nami zadehti v svo-

jem razkošju barv in kompozicij, tudi v vazah, ki spominjajo na Eldino oblikovalsko strast. Iz njih veje slikarkino tenkočutno zaznavanje naravne lepote, pa tudi občutek minljivosti in simboličnega pogleda onstran naših življenjskih danosti.

V Eldinem opusu je tudi vrsta portretov sorodnikov, prijateljev, znancev, pa tudi neznanih oziroma še ne prepoznanih osebnosti. Ta zvrst slikarstva je za umetnike nekaj preizkusni kamen, ki ga je Elde solidno strla. Upodobljene osebe so žive, slikarka je segla globoko v njihovo dušo in jih skušala čim bolj fizično in značajske orisati. A v skladu z njenim nihajočim razpoloženjem so portreti zadržani, resnobni, zamisljeni, zazrti nekam v daljavo, z negotovostjo v očeh, včasih pa prešerno nasmejani, dobrohotni, otroški z nedolžno razprtimi očmi, tudi z rahlo senco strahu ali zvedavosti in pričakovanja. Upodobljanje oseb je namreč veliko več kot samo iskanje podobnosti in notranjih potez portretirane osebe, je tudi projekcija umetnikovih duhovnih vzgibov. Elde Piščanec je živela in ustvarjala v času dveh svetovnih vojn, a je kljub temu in ob pogostih menjavah delovnega okolja, zdravstvenih težavah, zapostavljanju med kolegi in neskladnosti s povojnim političnim režimom ohranila svoj pogled na svet, izredno življenjsko moč, neizčrpane ustvarjalne zamisli in voljo do dela. Ob tem pa je veliko razmišljala, tudi o presežnosti in večnosti, in to zaupala skrbnim dnevnikiškim zapisom.

Naj nam ta razstava vsaj nekoliko odkrije umetnico, ki bi jo tudi primorski Slovenci morali bolj poznati, saj si zasluži pomenljivo mesto v narodni umetnostni zakladnici.

Izseljevanje nekdanja "tabu tema"

Zakaj Danilo Lovrečič ni ljubil Istre

Konec septembra me je po listu Novi glas dosegla vest, da je v Trstu preminil istrski krovjak Danilo Lovrečič. Pravzaprav ne vemo, kje je preminil, v časopisu zasledimo, da so ga pokopali v Ricmanjih. Na sliki prvič vidim obraz človeka, ki ga nisem spoznala v poltretjem desetletju obiskovanja Trsta in sodelovanja z Radiom Trst A, kjer je delal. Danila Lovrečiča po imenu poznam zelo dolgo, od svojih rosnih otroških let, če smo natančni. Tedaj so starši zvečer ali ob nedeljah vključevali radio in večkrat se je radijska ročka za uravnavanje postaj ustavila na Radiu Trst A, slovenskem radiu v Trstu. Mnogokrat se je ob koncu poročil ali kake druge oddaje - zdaj se tega več ne spomnim - zaslíhal podpis avtorja: "Prispevek je pripravil Danilo Lovrečič".

To pa je bil zame velik misterij. Tedaj smo živeli v našem malem vaškem svetu, ločenem od mest in 'velikega' življenja. Zame je bilo vse, kar se je zgodilo, ko si prečkal mejo podeželja nekje okoli Prad ali Škofij na poti v Trst, fantastični veliki svet, ki je bil nam tam zgoraj skrivnosten in nedostopen. Nekateri ljudje so živeli v mestu! Nekateri so se stapljali z velikimi obeti novega časa, ki pa z nami ni imel nič razen tega, da je moje nezavedno ta neskončnost bivanja prekrila s plastjo občudovanja. In iz tega nam nedosegljivega sveta se je kot skrivnost javljalo ime Danila Lovrečiča, doma s Truški, s sosednjega hriba.

"Ja, ja, tu je Danilo Lovrečič. Ka' ga ne puznamo?! Je taen s Bičajo, so šle u Terst eno zdaj diela na radie". Trditev za tiste čase ni bila nič nenavadnega, tri četrtine naše vasi se je izselila, od tega morda kaka tretjina in več v Trst. Ampak ko so odšli naši ljudje, jih nismo slišali po radiu, niso niti pisali v časopisih. Nazaj so

prihajali v novih modernih oblačilih in lep del njih je govoril po italijansko. Bilo je malo neprijetno, neka mešanica občudovanja in nelagodja, da ti naši ljudje zdaj z nami ne govorijo več po domače. A da nekdo govori po radiu, to pa je bilo skoraj kot čudež. Kako neki, da tale Danilo govori nam po slovensko? V tonu glasu staršev se je čutilo priznanje, še posebno ob tem, ko so dodali še pripombo: "Ja, kaj ne?! Tu je une Lovrečič, ut ene družine, ki so šle u Terst en imajo u Domje bitiego". Morda omenjanje ni šlo v tem vrstnem redu. Morda je bilo obratno. Ko so se vračali iz Trsta ali načrtovali nakupe za mejo, je beseda večkrat nanesla na nekega Dorčja in na tržaški del predmestja Domjo. Morda pa sem vse to povezala šele zdaj, ko prebiram avtorjeve spomine na Danila v našem časopisu. Iz Truški se je odselila družina

Lovrečič z bratoma Božidarjem in Danilom.

In na Božidarja, Dorčja, je padla beseda tudi ob pogovoru z gospo iz Truški, ki se je iz Bočajev in iz družine Lovrečič poročila v Kozlovčje v družino Kocjančič. Njen mož je bil potomec znamenitega župana občine Marezige pred 1. svetovno vojno, velikega narodnjaka Mateja Kocjančiča. In ta gospa, zdaj mi njeno ime ne pride na misel, je ob pripovedovanju o svojih družinah Lovrečič povezala s Kocjančiči prav preko županstva. Iz družine Lovrečič je bil na začetku 90. let izvoljen tudi župan občine Koper,

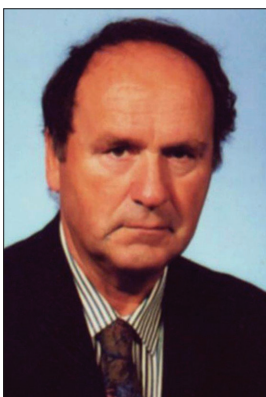
ki pa se je kot legenda zapisal po tem, da je županoval le kak dan, saj se je kmalu po izvolitvi smrtno ponesrečil. In ko jo malo za šalo, malo zares pobaram, ali bo družina premogla še kako imenitno osebo, je prav tako, malo za šalo, malo zares, a z gotovostjo v glasu, odgovorila: "Zakaj ne? Če so bla dva, je lahko anka treči". A če smo že pri Lovrečičih, najdemo še tretjo ime že v preteklosti, pri narodnjaku in gospodarstveniku Štefanu Lovrečiču, ki je bil doma prav tako v tem kraju in nemara pripada istim koreninam.

A vrnimo se zdaj k Danilu Lovrečiču. Kot rečeno, se skrivnostnost okoli tega rojaka nikoli ni razblij-

sem Karišjata srečala v Miljah v njegovi trgovini čevljev. Le-to je odprl po prvotni samostojni čevljarji dejavnosti, s katero se je ukvarjala že njegova družina v Istri in tudi sam po odhodu v Italijo. Moj nuoni Dolfo mi je velikokrat pripovedoval o Bardincih in iz pripovedovanja je bilo razbrati, da so bili trdna družina. Po vojni je bil med tistimi, ki so bojkotali volitve in bili zato kaznovani. V Trst so odšli med prvimi. Iz sedanjih podatkov lahko sklepamo, da so optirali za Italijo iz političnih razlogov. To se v naši vasi ni omenjalo.) Iz naše vasi je slovenstvo ohranila še Landa Dobrinja, ki se je poročila s Slovincem iz Lonjerja. Slovenstvo je ohranil tudi Ernest Kodarin iz Boršta. Z Nadjo Rojac in Dušanom Jakominom je teklo plodno sodelovanje. Oba sta poznala Danila Lovrečiča, noben den pa me ni napotil k njemu. Morda bi ga v vsem vrvežu in zanosu 90. let popolnoma spregledala, če mi ne bi nekega dne Nadja prinesla spis, ki ga je za našo revijo Brazde s trmuna spisal Danilo Lovrečič. Skrivnostna osebnost s Truški je stopila v moj svet s svojo besedo. Bila sem zelo srečna. Odprla sem spis in ga prebrala in ob koncu ostala še bolj presenečena kot ob začetku. Ni le izdal izvirnega in kritičnega umskega potenciala, bil je drugačen od vseh, ki smo jih dotlej prejeli. Naslov prispevka je bil Zakaj te ne ljubim, namenjen pa njegovemu kraju in Istri.

Njegova vsebina je odstrnila pogled na Truške v času vojne in po njej, pero pa je rezalo neposredno, trpko in pikro. Avtor je brez olepšavanja vrgel na papir otroško izkušnjo Istre, imenoval glavne protagoniste in jim izrekel očitke. Name je prešel trpek občutek njegove zame-re, ki se mu je pridružil vtis, da so to prve javne besede, ki jih je namenil rojstnemu kraju in nekdanji domovini. Besede so izdajale, da so čustva ležala dolgo in se v letih "širokega sveta" niso spremenila. Trpkost gor ali dol, izreči očitke s to ali ono namero, komunikacija in volja do besede sta vedno pozitivno izhodišče, ki izdaja hrepenenje po vračanju ljubezni. Prispevek sem brez pomislekov objavila v 3. številki, ki je izšla leta 1998. Ampak še en sopomen je skrival ta spis.

/str. 16
Leda Dobrinja

Truške, pogled na Kortino in Bočaje (foto Dominik Bizjak)

Truške, poljska hiša (foto D. Bizjak, 1994)

nila, tudi v času, ko sem nekaj let redno obiskovala Radio Trst A in z njim sodelovala. Tedaj se nam je oglasilo veliko naših ljudi, med njimi tisti, ki so v Trstu ohranili svoje slovenstvo. Spoznali smo Ivana Buzečana iz Sočerge, Klavdija Palčiča s Poletičev, še časnika Franca ... nekje z območja Gračišč, ki je delal pri Primorskem dnevniku. Spoznali smo že Nadjo Rojac in Dušana Jakomina.

Malo pred letom 2000 sem konec koncev spoznala svojega sovaščana Karišjata Kavrečiča, ki je slovensko narodnost ohranil v Miljah. (Karišja je bil sin Stanka Bardinca iz Loparja, gospodarja Hiše od Bardinca, kjer smo leta 2000 postavili krajevno domoznansko zbirko. V času pred tem

Kratke

Razstava v poštnei palači v Trstu / Ženske in morje

Srednjeevropski poštnei in telegrafski muzej v Trstu se je med jubilejno Barcolano predstavil z novo razstavo "Donne e mare" (Ženske in morje). Pri pripravah dinamične razstave, ki je postavljena v mogočnem križnem hodniku osrednje poštne palače v Trstu, so poleg navedenega muzeja sodelovali še Občina Trst, društvo Espansioni in filatelistični oddelek tržaške pošte. Izloženih je nad trideset velikih

panojev, ki s slikami prikazujejo evolucijo ženske vloge v povezavi s svetom morja. Najprej so izpostavljene slike žensk na plažah v prvih desetletjih prejšnjega stoletja; takrat so ženske nosile tudi na morju krila in pokrivala. Slike prikazujejo metamorfozo ženskega načina življenja in navad do današnjih dni. Razstava bo odprta do 29. oktobra od ponedeljka do petka od 8.20 do 19. ure in ob sobotah od 8.30 do 12.30.

Vse ljubitelje zgodovine opozarjamo, da je v prostorih poštne palače do 29. oktobra še vedno na ogled zanimiva razstava, posvečena tržaškemu umetniku Alexandru Kircherju, ki jo je pripravila zbirateljica Lilliana Pajola. Razstavo sestavljajo več kot 200 originalnih razglednic, dvajset risb iz zbirke Giorgio Petronio ter razni dokumenti in predmeti, ki so vezani na Kircherjevo delovanje v Trstu. Kircherjeva originalna dela lahko včasih zasledimo na pomembnih svetovno znanih dražbah (Dorotheum, Christie's, Sotheby's, Bonhams), kjer so med mednarodnimi zbiratelji še zelo cenjena in dosegajo zelo visoke ponudbe. Direktorica poštne palače, Chiara Simon, je izjavila, da se pojavlja vedno večje zanimanje za razstave v prostorih tržaške poštne palače, kar potrjuje pomembnost tega zgodovinskega prostora v sruču tržaškega mesta. / MAN

Lutkovno gledališče Pristanišče / Tokrat je na vrsti Pravljičica o mezinčku

Po uprizoritvi zgodbe o Rdeči kapici, ki so jo člani Lutkovnega gledališča Kranj posvetili ravnokar preminulemu režiserju predstave, Cvetu Severju, prvemu poklicnemu lutkarju solistu na Slovenskem, čaka obiskovalce Lutkovnega gledališča Pristanišče v Devinu nova dogodivščina.

V soboto, 20. oktobra, ob 10. uri bodo na krovu ladje Lutkovnega gledališča Zapik zapluli v čarobni svet lutk s Pravljičico o Mezinčku.

Gledališče Zapik ima posebno mesto v slovenskem lutkovnem prostoru. Njegova ustanoviteljica, Jelena Sitar, univ. dipl. dramaturginja, režiserka, gledališka pedagoginja ter lutkarica, in mag. Igor Cvetko, prof. muzikologije, etnomuzikolog, ilustrator ter lutkar, sta avtorja številnih strokovnih publikacij in leposlovnih knjig, ustvarjalca predstav ter voditelja seminarjev. Za svoje delo sta bila večkrat nagrajena. Predstave gledališča Zapik so izvirne, igrive in vzpodbujajo ustvarjalnost gledalcev, ki se v dogajanje na odru tudi aktivno vključujejo.

Pravljičica o Mezinčku, v režiji Jelene Sitar, pripoveduje o mamici in očku, ki pa nista prava mamica in očka, saj nimata otrok. Ko dobita čisto majhnega fantka, živijo vsi skupaj srečno, dokler ta ne odide v službo kralju. Tam zabava razvajo princeško in celo reši kralja pred roparjem ... Za sceno je poskrbel Igor Cvetko, ki je

tudi soustvarjalec namiznih lutk, s katerimi Sitarjeva povabi otroke k skupnemu ustvarjanju lutkovne predstave. Zadnja predstava iz abonmaja Čoln bo na vrsti v soboto, 27. oktobra, ko bo v Pristanišče priplula Lutkovna skupina Mladi Celovčani z uprizoritvijo Radovedni slonček, v režiji Brede Varl. Predstavi bo sledila lutkovna delavnica, na kateri bodo lahko otroci izdelali svojo lutko.

Pobudo prirejajo Devinski lutkarji, v sodelovanju z Devinskim vrhom ustvarjalnosti, Devinskim mladinskim krožkom, OPZ Ladjica in MoPZ Fantje izpod Grmade ter s pomočjo Slovenske prosvete, Zadržne kraške banke, podjetjem PrimoAroma in pokroviteljstvom Občine Devin Nabrežina. Obiskovalce gledališča prosimo, da pridejo na sedež zborov v Devinu pol ure pred začetkom predstave. Za dodatne informacije: fb stran: DMK Devinski mladinski krožek, e-pošta: devinskimladinskikrozek@gmail.com.

Tradicionalen ponedeljkov večer Društva slovenskih izobražencev

75. obletnica padca fašizma v Italiji

Ustaljeno ponedeljkovo srečanje Društva slovenskih izobražencev v Peterlinovi dvorani v Trstu je v ponedeljek, 8. oktobra, obeležilo 75. obletnico padca fašističnega režima in kapitulacije Italije. Organizatorji so na dogodek povabili priznane poznavalce zgodovine 20. stoletja, in sicer zgodovinarja Renata Podbersiča in Miro Cencič ter političnega sociologa Matevža Tomšiča.

Predavanje je obravnavalo zgodovino diktature, ki je ožigosala tudi zgodovino slovenskega življa na Primorskem. Politični sociolog Matevž Tomšič je obravnaval pojav fašizma s sociološkega vidika in ugotavljal, da je to obdobje zaznamovalo agresivno in militančno obnašanje: "Gre za neki kult nacije, kult slavne preteklosti, kult vodje". Tomšič je pojasnil, da je agresivnost skupni imenovalec vseh diktatur oziroma nedemokratičnih ideologij. Profesorica Mira Cencič je spregovorila o političnem

društvu Edinost, ki se je sicer politično delilo, a je bilo v narodnih zadevah enotno in je z vsemi možnimi sredstvi nasprotovalo nasilni režimski po-

ku kulturo v cerkvah. Poleg šolskega društva je obstajalo tudi učiteljsko društvo, ki je skrbelo za slovensko pesem in za slovenski tisk. Ko je bilo vse to

Foto damj@n

litiki. V hudem raznarodovalnem obdobju so veliko vlogo opravili duhovniki z Zborom svečnikov svetega Pavla. V tem društvu so se zbirali slovenski primorski duhovniki, ki so enotno nastopali proti prisilni rabi italijanskega jezika v slovenskih cerkvah. Ne smemo pozabiti, da so bili slovenski duhovniki edini, ki so med fašizmom gojili slovenski jezik

prepovedano, pa so se vse slovenske organizacije združile v tajno in ilegalno organizacijo TIGR in v Tajno krščansko organizacijo. Obdobje fašizma je povezano s koncem prve svetovne vojne, v kateri je Italija doživela svojo nedopolnjeno zmago. Fašistične "squadre d'azione", ki so bile v Trstu ustanovljene že leta 1920, so bile neizprosne, kajti

kadre je Italija pošiljala sem iz notranosti Apeninskega polotoka, večinoma iz revnih in zaostalih krajev in z juga, iz Kalabrije. Ti kadri so bili najbolj nacionalistični in nasilni do Primorcev slovenske narodnosti.

Med letoma 1919-1921 so Italijani porušili 134 slovenskih društvenih stavb. Med njimi je bilo 100 slovenskih prosvetnih društev, 21 delavskih zbornic in 3 zadruge. Dne 10. februarja 1921 so v Trstu uničili tiskarno "Dela". Tiskarno Edinost so v teh letih sedemkrat razdejali, razbili stroje, prostore in opremo. Od decembra do junija 1921 so jo sedemkrat opustošili. V Trstu so Italijani že avgusta 1919 zažgali slovenski Delavski dom. 13. julija 1920 so požgali še slovenski Narodni dom. Fašistična stranka je zlorabila politično in gospodarsko negotovost povojne Italije in politični položaj se je še bolj zaostрил, ko so Mussolinijevi fašistični skrajneži vkorakali v Rim in 28. oktobra 1922 prevzeli oblast. Kralj Vittorio Emanuele III. pa se temu ni uprl. Odtlej je vladala fašistična diktatura, ki je trajala do propada v drugi svetovni vojni. Fašizem je postopoma odpravil "demokratične svoboščine" in onemogočil političnim in sindikalnim organizacijam vsakršno delovanje. Uvedel je smrtno kazen in ustanovil posebno sodišče za zaščito države. / MAN

Čestitke SSK Agrarni skupnosti

Zmaga na kasacijskem sodišču v Rimu je zgodovinski uspeh!

"Kasacijsko sodišče v Rimu je pred nekaj dnevi in po večletnem pravdanju priznalo Jusu Opčine status osebk, ki ima kot združenje družin staroselcev pravico do upravljanja skupne lastnine v vasi in okoli nje. To pravico je visoko rimsko sodišče z istim zamahom izrecno razširilo tudi na vse juse in srenje na Tržaškem, kar lahko tolmačimo kot jasno in nedvoumno priz-

nanje starodavne pravice slovenskih staroselcev do upravljanja skupne, nedeljive in neodtujljive zemljiške imovine. Ključni mejnik za sijajen uspeh naše skupnosti predstavlja najnovejši zakon številka 168 iz leta 2017, s katerim se je italijanski parlament po devetdesetih letih vendarle oddaljil od fašistične politike izničevanja suverenosti vaških avtohtonih skupnosti, ki so se s skupnim upravljanjem

kmetijskih, gozdnih in pašniških imovin ter vodnih virov pri nas razvile v času avstro-ogrsko monarhije. Pravdanje med Občino Trst, ki se ji je pridružila Dežela FJK in katerima se je uprl Jus Opčine, se je po dolgih desetih letih in šele po nadvse tveganem in dragem prizivu na kasacijsko sodišče končalo z uspehom, ki ga lahko primerjamo z zmago Davida proti Goljatu. Stranka Slovenska

skupnost, ki je zmeraj podpirala jus in si prizadevala za skrb pri uveljavljanju jusarskih in srenjskih pravic, čestita openskemu jusu, Agrarni skupnosti in še posebej njenemu pravnemu zagovorniku odv. Petru Močniku za zgodovinski uspeh, ki odpira novo poglavje v odnosu med občinskimi upravami in jusarsko-srenjskimi odbori. Tudi deželna zakonodaja potrebuje pomembne korekture, za kar sem že ob začetku mandata ponovno vložil zakonski predlog, ki nosi pomenljivo številko 1 v novi zakonodajni dobi in povzema prizadevanja, ki se še niso uresničila v prejšnjem obdobju".

Igor Gabrovec, deželni svetnik in tajnik SSK

Shodu Casapound v Trstu
Stališča škofovega vikarja msgr. Malnatija

Po podatkih prefekture naj bi 3. novembra, na dan, ko v Trstu slavimo vaškega zavetnika sv. Justa, na griču sv. Justa potekal neofašistični shod gibanja Casa Pound. Vsedržavni shod Casa Pound je napovedan ob stoletnici prihoda italijanskih oblasti v Trst ob koncu prve svetovne vojne; 4. novembra pa je napovedan uradni obisk italijanskega državnega govornika Mattarelle. Očitno

manifestacije nikakor ne morejo prepovedati, s prefekture pa so sporočili, da bodo poskrbeli, da se sprevod ne bo vil v bližini določenih zgodovinski občutljivih mest. Vroče točke so Rižarna, Narodni dom v ul. Filzi in spomenik bazoviškemu junakom. Proti shodu se je ustanovil odbor, ki ga sestavljajo predsednik združenja IRSREC Mauro Gialuz, predsednik

Novinarskega krožka Pierluigi Sabatti, SKGZ, VZPI - ANPI ter ACLI, ki so pri prefektni napovedali protestni shod in pozvali prepoved neofašističnega shoda v Trstu. Zanimalo nas je tudi stališče tržaške škofije. Škofov vikar msgr. Ettore Malnati je za naš časopis podal zelo jasno izjavo, ki je popolnoma v skladu z odborom, ki si prizadeva za prepoved shoda Casa Pound: "Zbrali smo se skupaj z vsemi ostalimi verskimi skupnostmi, ki so prisotne v Trstu, in smo izdelali dokument, v katerem bomo prebivalcem Trsta predložili naša stališča. Trst je mesto, ki je že dvakrat utrpelo neizbrisne barbarske zločine, ki sta ju povzročila oba režima prejšnjega stoletja. Ljudje so pretrpeli Rižarno in zatem fojbe. Osebnost in tudi kot škofov vikar si želim, da bi bila manifestacija 3. novembra, ki

jo je napovedala Casapound, prepovedana in tudi, da ne bi nikoli potekala v Trstu. Seveda, to ni odvisno od nas, gre pa za našo skupno željo! To je vsiljena manifestacija, ki bo samo odpirala rane in je popolnoma brez vsakega spoštovanja do

grozot, ki jih je mesto že doživelo v prejšnjem stoletju. Jaz sem pisal tudi italijanskemu predsedniku republike Mattarelli, da bi shod preprečil. Smo v demokraciji in zato spoštujemo tudi tiste, ki so bili kot gibanje vpisani v seznam političnih strank naše države, ampak smo res zelo zaskrbljeni. Zakaj? Skrbijo nas prepovedi nacionalističnih in rasističnih skupin, ki zastrupljajo srca mladih. Zato si želim, da se spoštuje človekovo dostojanstvo", je pojasnil Malnati. O dogajanju bomo še poročali. / MAN

Založba Mladika v sodelovanju s Slovenskim stalnim gledališčem vabi na predstavitev knjige

MIROSLAV KOŠUTA
ODER MED SANJO IN STISKO

Sodelovali bodo
Meta Hočevar, Danijel Malalan, Marjan Kravos in avtor
Umetniško branje Maja Blagovič

V torek, 23. oktobra, ob 18. uri v Mali dvorani SSG v Trstu

Tržaško knjižno središče / Predstavitve knjige

V Trstu ob osamosvajanju Slovenije

“Osamosvajanje Slovenije je bila skrb veliko ljudi, odgovornih institucij, a ne pretiravam, če ugotavljam, da je imel predsednik države Milan Kučan zelo pomembno vlogo”, je na petkovem večeru v Tržaškem knjižnem središču izjavil predsednik SKGZ-ja Rudi Pavšič. V petek, 12. oktobra, je bila v večernih urah predstavitev knjige z naslovom *V Trstu ob osamosvajanju Slovenije*, ki jo je napisal nekdanji generalni konzul v Trstu Jože Šušmelj. Diplomata je zastopal najprej Jugoslavijo in zatem postal generalni konzul nove Republike Slovenije. Predstavitve so se poleg Rudija Pavšiča udeležili še avtor knjige, Milan Kučan, zgodovinar Jože Pirjevec ter novi minister za Slovence v zamejstvu in po svetu Peter Česnik.

Jože Šušmelj je izjavil, da se je za pisanje knjige odločil zato, ker je menil, da je takratno dogajanje v Sloveniji malo poznano, pri stališčih pa se je skušal držati objektivnega pogleda na nastalo situacijo. Prvi predsednik Slovenije je obdobje slovenskega osamosvajanja razdelil na tri poglavja: “Prvo obdobje zajema iskanje kanalov, po katerih je bilo potrebno dati v svet novico slovenske resnice o razlogih za razpad Jugoslavije in za slovensko odločitev za samostojnost. Drugo obdobje je bilo nekako prizadevanje za mednarodno priznanje Slovenije na podlagi te resnice, in tretje obdobje je tisto, ki je sledilo priznanju Slovenije kot samostojne države, ko so se na novo izpostavljali odnosi z državami, ki so nas obdajale”. Kučan je povedal, da je bila v prvem obdobju vloga slovenskih zamejcev in slovenskih organizacij izjemnega pomena.

dojame situacijo na različen način, bolj romantično”, je pojasnil Pavšič. Milan Kučan se je med posegom zahvalil prijatelju Šušmelju, ki je napisal to publikacijo. “Knjiga obravnava zelo pomembno obdobje našega osamosvajanja. Čestitam avtorju

“Mi smo bili na položaju, ko so nam bila dejansko zaprta vsa vrata in resnica o Jugoslaviji se je po svetu razširjala samo po interpretaciji Beograda – se pravi vodstva Srbije, Beograda in Jugoslovanske armade. Želeli smo si, da bi dežela FJK nekako prevzela vlogo posrednice med

Foto damij@

tudi za stilno obliko pisanja. Kar zadeva vsebino te knjige, je moj pogled danes gotovo subjektiven”. Prvi predsednik Slovenije je obdobje slovenskega osamosvajanja razdelil na tri poglavja: “Prvo obdobje zajema iskanje kanalov, po katerih je bilo potrebno dati v svet novico slovenske resnice o razlogih za razpad Jugoslavije in za slovensko odločitev za samostojnost. Drugo obdobje je bilo nekako prizadevanje za mednarodno priznanje Slovenije na podlagi te resnice, in tretje obdobje je tisto, ki je sledilo priznanju Slovenije kot samostojne države, ko so se na novo izpostavljali odnosi z državami, ki so nas obdajale”. Kučan je povedal, da je bila v prvem obdobju vloga slovenskih zamejcev in slovenskih organizacij izjemnega pomena.

nastajajočo Slovenijo in Rimom. Manjšina je bila s svojim pritiskom v Rimu tudi deležna nasilja s strani italijanskih nacionalističnih sil”. Glede drugega obdobja oziroma priznanja države je Milan Kučan povedal, da je Italija imela veliko moč kot ugodna članica evropskih institucij. “Postavljala je vprašanja glede Osimskega sporazuma. Odpirala so se vprašanja ezulov, Istre, mej in enotnosti italijanske manjšine. Za Italijo je bilo težko razumeti, da se bo italijanska manjšina razdelila med dve novi državi, Slovenijo in Hrvaško”, je pojasnil Kučan. Tretje obdobje, ki zajema ustvarjanje odnosov na podlagi mednarodnega priznanja Slovenije in dejstva, da je Slovenija samostojna država, je vsebovalo veliko razprav o vračanju na-

cionaliziranih lastnin, ki so jih zapustili begunci. Kučan je omenil tudi Oglejski sporazum in se je spominjal takratnega italijanskega zunanjega ministra Giannija de Michelisa, ki je označil Slovenijo za ključnega krivca za razpad Jugoslavije s svojimi egoističnimi težnjami. Glede današnjega položaja Slovenije je Milan Kučan mnenja, da je država obkrožena z desnimi vladami v Italiji, Avstriji, na Hrvaškem in Madžarskem. “Te vlade so precej dovzetne za protievropsko politiko, ki lahko pripelje, da bo tudi Evropska unija, ko bo izgubila smisel, razpadla”, je prepričan Kučan.

Avtor knjige, diplomat Šušmelj, se je zaustavil pri Osimskem sporazumu in sledečih Osimskih sporazumih. “S tem sporazumom je bila dokončno začrtana meja med Italijo in Jugoslavijo in Italija je priznala, da ima Slovenija pravico do nasledstva teh sporazumov. Vedeti moramo, da Svobodno tržaško ozemlje, cona A in cona B sta bili do Osimskega sporazuma na dnevnem redu Varnostnega sveta – to se pravi, da je bilo to mednarodno odprto vprašanje. Dejansko zadeva Svobodnega tržaškega ozemlja do danes ni bila še rešena in je še danes na dnevnem redu Varnostnega sveta Organizacije Združenih narodov”, je pojasnil dolgoletni diplomat. Na dogodku je bil prisoten tudi novi minister Peter Česnik, ki se je v tej funkciji prvič udeležil javnega dogodka v Knjižnem središču v Trstu. Minister je močno izpostavil potrebo po večjem sodelovanju med vsemi manjšinskimi komponentami. Srečanje, ki je potekalo v organizaciji Slovenske kulturno gospodarske zveze in Generalnega konzulata RS v Trstu, je pozorno spremljala številna publika. Med poslušalci je bila tudi senatorka Tatjana Rojc, ki je tudi posegla v razpravo.

MAN

Obvestila

Založba Mladika v sodelovanju s Slovenskim stalnim gledališčem vabi na predstavitev knjige Miroslava Košute Oder med sanjo in stisko. Sodelovali bodo: Meta Hočevar, Danijel Malalan, Marjan Kravos in avtor Miroslav Košuta. Izbrane odlomke bo podala igralka Maja Blagovič. V torek, 23. oktobra, ob 18. uri v Mali dvorani SSG v Trstu.

Lutkovno gledališče Pristanišče vabi na lutkovno predstavo Pravljička o Mezinčku, v priredbi Lutkovnega gledališča Zapik, ki bo v soboto, 20. oktobra 2018, ob 10. uri na sedežu zborov v Devinu, 62/L.

Gledališki vrtiljak vabi v nedeljo, 21. oktobra, na ogled predstave Gremo na vlak v izvedbi Gledališča Unikat iz Ljubljane. Prva predstava bo na sporedu ob 16. uri, druga ob 17.30, v dvorani Marjinoga doma pri Sv. Ivanu, ul. Brandesia 27. Za animacijo bo poskrbelo društvo Melanje Klein. **Svet slovenskih organizacij** sporoča, da je sklican 14. redni občni zbor, ki bo v prvem sklicu v četrtek, 15. novembra 2018, ob 8. uri in v

drugem sklicu v petek, 16. novembra 2018, ob 17. uri v občinski dvorani v Špetru, ulica Alpe Adria 56.

Darovi

Za rojansko glasilo Med nami daruje Marija Zaneva 10 evrov. **Misijonski krožek Rojan je prejel:** za slovenske misijonarje: Ivan Cargo 50 evrov, A. T. 50 evrov, Radovan Legiša 50 evrov, Marija Zaneva 10 evrov; za s. Anko Burger – Ruanda: U. M. M. 100 evrov.

Darove lahko nakažete tudi na: ZADRUŽNE KRAŠKE BANKE IBAN: IT22 L089 2802 2010 2000 0086 948

Codice BIC: CCTSIT2TXXX Misijonski krožek Rojan ul. Cordaroli 29 34135 Trst

V Marjinem domu v Rojanu je bilo 13. oktobra 2018 srečanje sestro misijonarko Anko Burger, ki deluje v Ruandi. Ob tej priložnosti ji je Misijonski krožek Rojan daroval 500,00 evrov, Slovenska Vincencijeva konferenca v Rojanu 100 evrov in A. I. 50 evrov za potrebe v misijonu.

18. KOROŠKI KULTURNI DNEVI NA PRIMORSKEM PRIREDITVE NA TRŽAŠKEM

19. – 28. 10. 2018

ponedeljek, 22. 10. 2018, ob 20.00, Peterlinova dvorana

predstavitve publikacije **TIHA ZEMLJA** (Nužej Tolmaier) 80 pesmi ob 80 letnici (Lenčka Kupper) odprtje razstave **UMETNINE NA PORCELANU** (Izidor Stern)

četrtek, 25. 10. 2018, ob 20.00, Finžgarjev dom na Opčinah

KRST PRI SAVICI (France Prešeren), recital Janko Krištof recital Tonč Feinig glasba

petek, 26. 10. 2018, ob 20.00, Sv. Ivan

Srečanje mladinskih zborov Dekliški zbor Vesela pomlad (Andreja Štucin Cergol) Skupina Sanje iz Suhe na Koroškem (Engelbert Logar) Mladinski zbor Emil Komel (Damjana Čevdek Jug)

sobota, 27. 10. 2018, ob 10.00, Devin

Lutkovna predstava **RADOVEDNI SLONČEK** Igra Lutkovna skupina Mladi Celovčani SKD Celovec Režija Breda Varl

Prireditelji

SLOVENSKA PROSVETA, ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE in KRŠČANSKA KULTURNA ZVEZA

Devin / Lutkovno gledališče Pristanišče Rdeča kapica in njen prikupni “zimzeleni” čar

V krasnem sončnem jesenskem dopoldnevu, v soboto, 13. oktobra 2018, ko so se na morju v daljavi zibale jadrnice v vetru v pričakovanju mednarodne tekmovalne regate Barcolana, je bilo v Devinu, v posebno toplem, varnem pristanu, *Lutkovnem gledališču Pristanišče*, vse živo. Več kot dvajset otrok različnih starosti se je zbralo v dvorani devinskih zborov, ki je po velikosti kot nalašč za lutkovne predstave. Tretje leto zapored so se mladi Devinci, ki se zbirajo v Devinskem mladinskem krožku, odločili, da ponudijo najmlajšim gledalcem lutkovni abonma Čoln, edinstveno tako ponudbo pri nas, kjer so lutke bolj redke gostje. Tu v Devinu pa so se prav dobro usidrale. Naj spomnimo, da v juniju že celo desetletje poteka *Devinski vrt ustvarjalnosti* z imenitnimi lutkarskimi mojstrima Jeleno Sitar in Igorjem Cvetkom. Vsakič na tem tednu vzklje nova predstava. Tako je letos, po delu Toneta Pavčka, nastala privlačna, razgibana lutkovna igrice *Juri Muri*, ki so jo pridni Lutkarji iz Devina v režiji mlade Nade Tavčar odigrali za uvod v letošnje *Lutkovno gledališče Pristanišče*, v soboto, 6. oktobra. Tokrat pa

je v goste prišlo Lutkovno gledališče Kranj z vsem otrokom zelo dobro poznano pravljico *Rdeča kapica*, ki sta jo napisala Jacob in Wilhelm Grimm. Igralec Boštjan Sever je “solistično” izvedel celotno pravljico vsebino. Spretno, dovršeno in zelo prepričljivo je prehajal iz vloge pripovedovalca, Gospoda Pravljičke, v animacijo lepih, velikih mario-net sicilijank. Režijo za predstavo je podpisal njegov oče Cveto Sever. Boštjan je devinski nastop poklonil prav očetu v spomin. Žal je Cveto Sever (1948-2018), prvi solistični lutkar na Slovenskem, ki je v 70. letih prejšnjega stoletja ustanovil Lutkovno gledališče Kranj, ki sicer nima svojega stalnega sedeža, umrl ravno tedi dni, 10. oktobra, v 71. letu starosti. Cveto Sever je deloval najprej v amaterskih gledališčih, od l. 1980 pa se je kot samostojen umetnik posvečal lutkovnemu ustvarjanju. Leto 1988 je v Kranju ustanovil Malo lutkovno gledališče. Na gostovanjih po Sloveniji kot lutkar solist je odigral več tisoč lutkovnih predstav in sodeloval tudi na mednarodnih lutkovnih festivalih. “Njegov način ustvarjanja je v slovensko lutkovno zgodovino vpeljal posebno prakso razumevanja in vi-

denja lutkovnega gledališča. Za izredne ustvarjalne in poustvarjalne dosežke na lutkovnem področju je prejel Linhartovo plaketo in Pengovo nagrado za poseben prispevek slovenski lutkovni umetnosti. Njegove predstave so temeljile na igri med lutko in lutkarjem, kjer so se prepletale pripoved, gledališka in lutkovna igra z glasbo ter gibom. S svojim delom je temeljno prispeval k razvoju lutkarstva na Slovenskem, še pomembneje pa je, da je z ogromnim številom nastopov po vsej Sloveniji očaral številne generacije otrok, ki v svojem srcu nosijo njegovo iskričnost”, je ob njegovi smrti dejal Uroš Korenčan, direktor Lutkovnega gledališča Ljubljana. Že okrog dvajset let njegovo delo nadaljuje sin Boštjan. Z Grimmovo pravljico, ki je nastala pod režijsko roko očeta Cvetka, je razveselil in očaral male gledalce v Devinu. Pristno in iskrično je animiral posamezne lutke, jim vdihnil dušo in s premišljeno animacijo znal orisati tudi njihov značaj. Tako je res čudovito oživela znana pravljica o deklici, ki nese košarico, polno dobrot, bolni ba-

bici, o volku, ki ima grozljive zobe in se gromko krohota, pa o babici in o ne ravno bistrem lovcu, ki verjetno rašede po kozarčku. Med igro je lutkar in igralec z orglic izvajal glasbo, ki se je imenitno skladala s potekom pravljicne niti. Pravljička se v tej inačici, ki ji je scenografsko podoba dala Saša Kump, lutke pa izdelal Dušan Soklič, konča z veselimi prazno-

dinskemu krožku pripomogli MoPZ Fantje izpod Grmade, Slovenska prosveta, Zadruga kraška banka, Občina Devin-Nabrežina in podjetje PrimoAroma. Pred predstavo in po njej so otroci lahko risali in barvali na dvorišču, medtem ko so starši srebrali kavico ali pili čaj. Otrokom je v dvorani dobrodošlico izrekla Lucija Tavčar in z njimi ponovila pravila lepega vedenja v gledališču. S Petro in Laro pa so otroci pobliže spoznali besede *kapica, košek, grmiček, steklenica*, ki so jih nato lahko večkrat slišali v pravljici. Lutkovne predstave so namreč tudi lepa priložnost za bogatenje slovenskega besedišča. Martina jim je ob koncu priporočila, naj naslednjic na ribico – le-to vsakič prinesejo namesto abonmaja-vstopnice – na najbolj izviren način zalepijo star papir. Najlepše bodo nagrajene. Vse pa bodo plavale v papirnatem morju, ki krasi vznožje devinskega odra.

Naslednja lutkovna predstava bo v soboto, 20. oktobra 2018, ko bo v goste prišlo Lutkovno gledališče Zapik. Jelena Sitar bo izvajala predstavo, ki jo je sama režirala, *Pravljička o Mezinčku*. Ne zamudite srečanja z lutkami!

JK

Ob 90-letnici tragične smrti Draga Bajca

Vista v Vipavi leta 1924

Letos mineva 90 let od tragične smrti Draga Bajca, študenta na univerzi v Padovi, pesnika, novinarja in organizatorja Tigra na Vipavskem. Tragično je umrl 25. oktobra 1928 v Biljah. Leta 1924 je šel na "visto" (nabor op. ur.) z ostalimi vipavskimi mladenci. Med njimi je bil tudi njegov sosed in sošolec iz Vipave Alojz Rehar, roj. 1905, po domače Pintarjev. Kako je takrat potekala ta vojaška obveznost v Vipavi, mi je pripovedoval leta 1993:

"Karlo (tako smo ga imenovali) je bil zelo čustven in liričen tip. Vedel je veliko več od nas. Nekako smo ga imeli za duhovnega vodjo. To se je posebno pokazalo pri organizaciji našega nabora leta 1924.

Rehar Alojz pred staro šolo v Vipavi v vlogi statista v filmu Tantadruj, ki so ga snemali v Vipavi leta 1994

Tistega leta nas je bilo 13 "vistarjev" iz Vipave in Gradišča. Med nami smo imeli dva Karlota, dva Janeza, dva Toneta in dva Franceta. Vipavci in iz okoliških vasi smo se zbrali pred gostilno Adrio. Z nami je šel tudi naš župan Jožef Petrovič in se je na moč držal, ker smo bili vsi potrjeni. Spominjam se srečanja našega župana in župana iz Branice. Takoj po pozdravu ga je naš župan vprašal, koliko jih je pripeljal. Ta mu je žalostno povedal, da samo enega in še ta ni bil potrjen. Od prizadetosti je nabornik jokal. V Branici so ga potem vsi dražili, da ne bo dobil nobene punce, zato se je sam javil kot prostovoljec, da bo lupil krompir in čistil stranišča. Tako je odslužil vojsko, pa je kljub temu ostal "lejdihi in frei". Imenoval se je Herman Štemberger. Karlo Bajc in Karlo Zanuttini sta bila potrjena za regiment Kraljeve straže v Rimu. Med nami sta edina znala italijansko. Dva sta bila potrjena k "infantariji" v Ženevo k 90. regimentu pehote, dva sta šla h konjenikom, dva k težki artileriji – topništvu, dva pa k bersaljerjem – podpornim enotam. Jaz pa sem moral čakati doma, da se je od vojakov vrnil moj brat Jože, ker je takrat veljal zakon, da dva od hiše ni sta hkrati smela služiti vojske. Z glavnega trga v Vipavi smo šli vsi "vistarji" v gostilno Adrio. Naša skupina je imela vsa trakov slovenske zastave na klubkih in jopičih. To je že organiziral Karlo. Imeli smo tudi harmonikarja Karlota Štrancarjevega. Bilo je veselo, nakar prihrumijo v sobo karabinjerji in zahtevajo, da takoj vržemo trakove slovenske zastave proč. Najbolj na piki so imeli Karlota

Zanuttinija, ker je bil njegov oče Italijan. On pa se je postavil in povedal, da se čuti Slovenca in da tega že ne bo storil. Vsi smo se postavili njemu v bran. Povedali smo jim, da smo svobodni, da bomo služili kraljevi vojski in naj nas pustijo na miru. Glavni pri tem je bil seveda Karlo, ker je znal italijansko in tudi politično je bil najbolj zrel med nami. Takrat so prihajali naborniki iz sosednjih vasi v Vipavo z vozovi. Voz iz Budanj je prišel z veliko slovensko zastavo. Takoj so ga obkolili karabinjerji in zah-

Tigrovi v Logu pri Vipavi. 15. 8. 1927. Spoznani: drugi z leve je Drago Bojc, desno sta Stanke Farjančič iz Vipave in Anton Rutar iz Čadrga (Tolmin)

tevali, naj umaknejo zastavo. Njihov župan se je postavil v bran in povedal je, da prevzame vse nase, naj fante pustijo pri miru. Italijani so župana res aretirali in je bil zaprt, fantje pa so naprej praznovali svoj nabor. Malo drugače je bilo z vozom s Slapa. Do "Ville Anne" so prišli fantje z rdečo zastavo, vendar brez srpa in kladi. Na križišču pri Fabčičevih pa je voz ustavil takratni zdravnik Delpin. Od njih je zahteval, naj to zastavo vržejo takoj v Gacko. Tako se imenuje naš potok. Da ne bi bilo hujšega, so res vrgli zastavo

v Gacko in prišli na glavni trg v Vipavo brez zastave. Na Slapu pa so kljub temu italijanske oblasti poizvedovale, kdo je to tako organiziral.

V naši vipavski skupini so nekateri že prej menili, da bi tudi naša skupina prišla z rdečo zastavo na nabor. Dobro se spominjam, kako je takrat nastopil Karlo in nam takole razlagal zadevo: "Fantje, tega pa ne. Če to naredimo, gremo proti lastnemu narodu, proti Slovincem. Komunistem ni narodna ideja, ampak je internacionalni režim, dobro ločite ta dva pojma. Mi pa smo najprej Slovinci in šele nato italijanski državljani. Svojo dolžnost bomo opravili v Kraljevi vojski, a vedno kot Slovinci. Stranke se menjujejo, narodnost pa je samo ena in tej moramo vedno pripadati".

Po tej razlagi smo bili vsi enotni, da gremo na nabor s slovensko zastavo. Karlo je bil zaradi izredne občutljivosti in pripadnosti slovenskemu narodu vedno tarča takratnih oblasti. Zato je bil zaprt v Catanzaru in mu je bil redni študij onemogočen. Na trakovih vencev je bilo ob njegovem pogrebu napisano "Slovenski narodnjak". Navezan je bil na očeta, v katerem je videl usodo takratnega kmečkega življa,

ki se je v vsemi štirimi boril za obstoj. Mama mu je umrla za špansko boleznijo, ko je bil star enajst let. Jaz in Karlo sva že takrat sanjala o svobodni in združeni Sloveniji, kjer bodo lahko skupaj živeli vsi naši ljudje. Škoda, da sem te čase dočkal sam".

Spominska slovesnost ob 90. letnici smrti Draga Bajca bo v Vipavi, dne 25. oktobra ob 17. uri v Kulturni dvorani na Glavnem trgu v organizaciji Osnovne šole Draga Bajca Vipava, ki nosi po njem tudi ime.

Magda Roman

Katja Ferletič

TAKI SMO (55)

V čem se kaže kakovost naših oblačil?

Modna industrija nenehno rase in se razvija, vsako leto nastajajo nove blagovne znamke, med katerimi lahko potrošniki izbiramo. Nekoč je veljalo pravilo, da je "dražja obleka bolj kakovostna", danes pa ni vedno tako, zato nima smisla se izogibati poceni izdelkom "fast fashion" trgovin. Večkrat so tudi draga oblačila nizke kvalitete, saj tudi stroški za reklamo in marketing, torej naložbe v prepoznavnost znamke, vplivajo na končno ceno izdelka, zvedna na škodo kakovosti. Danes nam je v trgovinah na voljo veliko lepega za malo denarja, samo spoznati se moramo na to in vedeti, kaj kupujemo. Kako lahko že v trgovini prepoznamo kakovost oblačil?

Pri izbiri obleke sta kroj in blago bistvenega pomena: ni dovolj, da nam je modni kos estetsko všeč, da nas privlačujejo barve in vzorci, moramo se ga dotakniti z roko, da resnično razumemo, iz kakšne tkanine je izdelan. Sestava vlaken, teža in predvidena uporaba so spremenljivke, ki jih moramo vzeti v poštev pri izbiri. Prvo, kar moramo narediti pred nakupom, je pazljivo pogledati etiketo in preveriti, iz katerih materialov je bila obleka izdelana.

Najbolje bi bilo, da bi poliester in podobna sintetična vlakna ne vstopila v našo omaro. Taki materiali se hitro pokvari in ne pustijo naši koži, da naravno diha, med umetnimi tkaninami pa je gotovo viskoza najboljša alternativa naravnim. Tudi barvila, ki so jih v industriji uporabili pri proizvodnji določenega blaga, so pomembna: najboljša so tista odporna, ki se kljub pranju ne spremenijo. To pomeni, da, če na etiketi piše, da moramo oblačilo prati na roke in ne pri srednje-visoki temperaturi vode, so zelo verjetno barvila, ki so jih uporabili pri proizvodnji, slabe kakovosti. Med drugim največkrat prihaja blago iz azijskih držav, kjer ne obstajajo zdravstveni pregledi in predpisi o varstvu okolja, tako da lahko tam pri barvanju mirno uporabljajo nekatere kemične sestavine, ki so v Evropi prepovedane, ker lahko povzročajo rakasta obolenja.

V trgovini se blaga dotaknimo tako na notranji strani obleke kot na zunanji in preverimo njegovo mehko. Rahlo potegnimo in nato spustimo: če tkanina ohrani svojo obliko in prožnost, je kakovostna, če pa ostane deformirana, je boljše, da jo pustimo kar tam! Med najboljšimi materiali za izdelavo oblačil so prav gotovo naravna vlakna, torej bombaž, svila, lan in volna. Pri bombažu lahko preverimo kakovost tkanine tako, da jo pogledamo proti svetlobi - pretanko blago,

skozi katerega lahko z lahkoto vidimo, ni kvalitetno. Kar se tiče volne, mora na etiketi pisati "čista deviška volna", to pomeni, da je niso pridobili s postopkom reciklaže, saj večkrat v tekstilni industriji za pridobivanje blaga izkoristijo volno starih nošenih volnenih izdelkov in tekstilnih odpadkov, taka vlakna pa so krajša, med seboj neurejena in imajo manjšo trdnost. Nakup oblačil iz reciklirane volne je lahko za nekatere prava etična izbira, pomembno pa je, da so na etiketi vedno navedene vse potrebne informacije o izvoru volne, naziv "Woolmark" pa potrjuje, da je material, ki so ga uporabili za izdelavo nekega oblačila, čista deviška volna, torej ni recikliran izdelek. Tudi tkanine, ki so sestavljene iz mešanice volne in sintetičnih vlaken, so gotovo cenejše, preverimo vsaj, da je odstotek volne, prisotne v blagu, visok. Če pa se odločimo, da bomo kupovali samo biološke izdelke, moramo na etiketi prebrati naziv Global Organic Textile Standard, ki potrjuje, da gre za ekološko pridelane izdelke. Pred nakupom obleke pogledajmo, kakšni so šivi! Oblačila, ki so bila narejena s stroji, ki obenem režejo in šivajo blago, so značilna za industrijo "fast fashion". Z veliko lahkoto bomo v takih izdelkih našli štrleče nitke in manjše luknjice, ki so nastale zaradi uporabe neprimernih ali porabljenih igel. Dobro sešita obleka mora imeti lepe, enakomerne in

med seboj enako oddaljene šive. Visoko kakovostni izdelki imajo na vsakem centimetru do osem šivov, trije šivi so značilni za izdelke azijskega izvora, pet šivov na vsakem centimetru pa je dober kompromis. Oglejmo si tudi ujemanje vzorcev, ki so natisnjeni na blagu: preverimo, da se npr. pri črtastih ali karirastih tkaninah tisk vedno nadaljuje v isti smeri in brez odrezkov, to je dokaz, da pri proizvodnji niso prekomerno varčevali z blagom. Tudi zadrege naj bodo popolnoma ali vsaj delno prekrita z blagom, gumbi pa dobro pritrjeni in gumbnice natančno izdelane. Kvaliteta je pomembna predvsem za oblačila, ki jih ne prerastemo in ne potrgamo mimogrede. Za otroške obleke za domačo uporabo na vrtu ali v peskovniku ali za drsanje po položinih podovih, lahko kupimo tudi izdelke nižje kakovosti, vsekakor pa iz koži prijaznega materiala in primerno zašite. V primeru, da radi kupujemo v spletnih trgovinah in nimamo možnosti, da bi obleke videli od blizu in jih otipali, preverimo podatke, ki jih je proizvajalec natisnil na etiketo izdelka.

BENEČIJA Veselo druženje ob kostanju Spet je čas burje in burnjakov

Oktober je v Benečiji, kot sicer tudi marsikje drugje, bogat z žlahtnimi sadovi. Nediške doline so domovina kostanja, ki je nekoč predstavljal pomembno gospodarsko panogo, dandanes pa kostanj sicer še nabirajo, pomembno vlogo pa igrajo predvsem številni prazniki in veselice, ki so z njim povezani. Naj pri tem omenimo, da so se v zadnjih dveh letih beneški kostanji opomogli od boleznih, letos pa je bil pridelek, predvsem zaradi ugodnih vremenskih razmer, lep zdrav in bogat. V Podcerkvi (Valle di Soffumbergo) v občini Fojda praznik kostanja poteka vsak konec tedna v oktobru, veliko je kulinarčnih dobrot, kulturnih pobud, obiskovalci pa se lahko udeležijo tudi vodenega nabiranja kostanja. Vsako nedeljo pečejo kostanj in igrajo harmonike tudi nad vasjo Jagnjed, v Podutanskem kamunu, in sicer v gostilni Il Trivio.

Prva večja enodnevna praznovanja so bila minuli teden, in sicer v Čarnem

varhu (Montefosca), kjer je že tradicionalni burnjak, namenjen planincem, priredila Planinska družina Benečije. Vreme je bilo poletno lepo, program pa izredno bogat, saj so se planinci s te in one strani nekdanje mejne črte lahko udeležili triurnega pohoda za odrasle ter krajšega otroškega pohoda, slovenske maše ter se bogatega kosila. Popoldne je praznik popestrila folklorna skupina Živanit, beneške "ramonike" pa so pričarale enkratno, veselo in razigrano vzdušje. Minulo nedeljo je bil burnjak tudi v Bardu v Terski dolini. Tudi tu se je srečanje začelo z jutranjim pohodom, nadaljevalo pa z mašo in kulturnim programom, v katerem je bil zaobjet tudi koncert trobilnega ansambla Slovenske filharmonije v okviru Kogojevih dnevov. Kostanj in jesen so slavili tudi na slovenski strani Idrije, na Kanalskem Kolovratu, in sicer v vasi Lig, kjer so se udeleženci lahko posladkali, se nasmejali ob gledališki predstavi skupine od Ztnika

do Špika in se nazadnje udeležili še plesa z ansamblom Murni. Osrednja in najbolj priljubljena jesenska prireditev Nediških dolin bo tarbijski Burnjak, ki bo v nedeljo, 21. oktobra. V Gorenjem Tarbiju se bodo tudi tokrat zbrale številne harmonike, veliko bo stojnic z domačo obrtjo, Proloco Nediške doline pa bo planince popeljala na pohod Farlinke. Po jutranji maši se bodo številni obiskovalci lahko okrepčali s pečenim kostanjem, sladko rebulo in drugimi krajevnimi dobrotami, na večer pa bo še ples z ansamblom Zaka pa ne. Letos bodo prvič pekli kostanj in se veselili ob zvokih harmonik tudi v vasi Seuce, Cladrecis, nad Praprotnim, kjer se je nekaj domačinov odločilo, da razveseli krajane občine Praprotno z novo jesensko veselico. Na voljo bo kostanj z rebulo in veliko drugih dobrot, prireditelji pa obljublja veliko veselja ob domači glasbi.

V koči Pelizzo bodo kostanj pekli in delili planincem v soboto, 28. oktobra, podobno pa se boste lahko posladkali in okrepčali še na drugih manjših prireditvah po Nediških dolinah. Ne pozabite torej, kostanj je letos bogato obrodil, glasbe ne manjka in Benečija vas pričakuje.

Suzi Pertot

Trideset let od razglasitve Marijine cerkve na Brezjah za baziliko

Vlada še ne deluje v vseh svojih pristojnostih!

Razmere v Sloveniji, in posebej pričakovanje politike, nekaj tednov pred lokalnimi volitvami, je dobro poznal častnikarka in urednica slovenskega katoliškega tednika Družina, Manica Ferenc, z mnenjem, "da se zdi, kot da hodimo korak za korakom nazaj". Zatrjuje še, "da smo nekako slutili, da bo ta politična jesen vroča, vendar pa je postala indijansko poletje v siju rdeče zarje". Spori in kriza odnosov so na vseh ključnih ravneh upravljanja in odločanja.

Zelo pomembno je, da je nastala enotna politika glede članstva Slovenije v zvezi Nato in Evropski uniji. Premier Marjan Šarec je na srečanjih s predstavniki obeh povezav, pa tudi v pogovoru z nemško kanclerko Angelo Merkel, potrdil, da Slovenija ostaja njuna zanesljiva, zavzeta in lojalna članica. Kar se tiče članstva v zvezi Nato, bo v skladu z materialnimi možnostmi države tudi zagotavljala svoj prispevek za njeno financiranje. Naj povzamem: velja skupna politika vlade in desno-sredinske opozicije v odnosu do zveze Nato in Evropske unije. Nasprotna obema povezavama oziroma zavezništva pa ostaja stranka Levica. Karel Erjavec, nekdanji zunanji minister, zdaj pa minister za obrambo, se je hitro prilagodil stališčem in politiki nove vlade. Prej je bil utemeljitelj in izvajalec proruske politike, v novih razmerah pa opozarja, "da mora Slovenija izpolnjevati finančne obveznosti za sofinanciranje zveze Nato".

Na domačem političnem prizorišču se s svojimi nagovori največkrat oglašajo premier, Marjan Šarec, redko pa ministri, kar bi lahko pomenilo, da ti še preučujejo svoje resorje, zato da bi vlada lahko čim prej začela izvajati vse svoje naloge in pristojnosti. Da zaostaja za svojimi nalogami, kaže tudi to, da nova vlada ni bila sposobna pripraviti predloga državnega proračuna za leto 2019, zaradi česar je Evropski komisiji v pregled in presojo poslala kar predlog državnega proračuna, ki ga je izdelala nekdanja vlada dr. Mira Cerarja.

Sicer pa nasprotja v slovenski politiki obstajajo, kot že omenjeno, glede večine drugih pomembnih tem in vprašanj. Aktualna oblast je, denimo, organizirala slovesnost ob 50-letnici ustanovitve teritorialne obrambe, ki naj bi bila predhodnica slovenske vojske. V resnici pa je to slavljeno teritorialno obrambo ustanovila tedanja jugoslovanska oblast z namenom, da bi branila obstoječo državno ureditev v primeru napada držav sovjetskega bloka. Tisto pravo in resnično slovensko teritorialno obrambo, ki se je postavila proti agresiji jugoslovanske vojske in ubranila novo državo Slovenijo, pa so zasnovali general Anton Krkovič in njegovi sodelavci. O teritorialni obrambi, ki so jo proslavljali, je Metod Berlec v tedniku Demokracija zapisal, "da je bila ustanovljena za obrambo SFRJ in Tita". Zaradi takšne njene vloge je vodstvo teritorialne obrambe Socialistične republike Slovenije

je maja leta 1990 potegnilo z Beogradom in ne z novo Demosovno oblastjo, katere program je bila osamosvojitve Slovenije. Na posvetu o sporni teritorialni obrambi, ki sta ga v muzeju slovenske osamosvojitve pripravila Združenje za vrednote slovenske osamosvojitve in Društvo MORIS iz Kočevske Reke, je Lojze Peterle, v tistem času predsednik osamosvojitvene vlade, dejal: "Nisem pričakoval, da se bo moralo o teritorialni obrambi kaj razčističevati. Tri Jugoslavije je vzel vrag, mi pa naj bi slavili te simbole. Kdor ne vidi razlike, mu Bog pomaga. Meni je leta 1990 zadržalo po Slovenski vojski in ne po teritorialni obrambi generala JLA Hočevarja. Po mojem mnenju je nezaslišano in protiustavno, da se praznuje takšna obletnica teritorialne obrambe in da to podpirata celo predsednika države in državnega zbora". Zelo aktualen in pomenljiv je v tem predvolilnem času prispevek, ki ga je v tedniku Demokracija napisal dr. Primož Lampič. V njem ocenjuje odnos slovenskih kristjanov do volitev. Avtor se v svoji analizi omenjene teme najprej vprašuje, "kako, da prek milijon in pol kristjanov, ta silna množica ljudi, ne odseva tudi v volilnih rezultatih na lokalnih, zlasti pa ne na državnoborskih volitvah". Nova Slovenija-Krščanski demokraciji, ki naslavljajo volivce iz vrst kristjanov, ima široko volilno zaledje, je pa vse od osamosvojitve vsakokratna volilna poraženka. Po volilnih rezultatih sodeč, se slovenski kristjani

večinoma ne udeležujejo volitev, tistim pa, ki volijo, očitno uspe razpršiti glasove na vse strani. V strankah Nova Slovenija-Krščanski demokraciji in Slovenska ljudska stranka, ki imata novo vodstvo, bi morali mobilizirati vse sile, da pritegnejo tisti del volilnega telesa, ki predstavlja njihovo tradicionalno zaledje. Moralo bo prevladati spoznanje, da je udeležba na volitvah edina pot do sprememb. Demokracija Slovenija od novih vodstev obeh političnih strank pričakuje bistveno več".

Na Brezjah, znani in zelo obiskani slovenski božji poti, so slovesno zaznamovali 30-letnico razglasitve tamkajšnje Marijine cerkve za baziliko. Na pronojno takratnega nadškofa Alojzija Šuštarja jo je z omenjenim nazivom oktobra leta 1988 odlikoval papež Janez Pavel II. Ljubljanski nadškof metropolit Stanislav Zore je v pridigi udeležencem slovesnosti dejal tudi, "da naslov bazilike, s katerim je poimenovana Cerkev na Brezjah, izraža njeno posebno vez z rimsko Cerkvijo in s svetim očetom". Zaskrbljenost in poziv k molitvi za papeža Franciška pa pomeni sporočilo nadškofa Stanislava Zoreta javnosti. Povedal je namreč, "da obletnico razglasitve Cerkve na

Občine v številkah

Največ vozil na prebivalca v občini Trzin

Število osebnih avtomobilov na povprečno gospodinjstvo je največje v občini Trzin, kjer imajo kar 2,65 avtomobila na gospodinjstvo, najmanjše pa v občini Ankarana z le 0,44 avtomobila na gospodinjstvo, enako velja tudi za povprečno število avtomobilov na prebivalca. Na vrhu lestvice občin z največjim številom avtomobilov na gospodinjstvo sta še občini Cerklje na Gorenjskem z 1,93 avtomobila na gospodinjstvo in Gorenja vas-Poljane (1,79 avtomobila), na njenem repu pa sta poleg Ankarana še Osilnica (0,77 avtomobila na gospodinjstvo) in Zavrc (0,93 avtomobila). V regijskem merilu prvo mesto po številu avtomobilov na 1000 prebivalcev pripada Severni Primorski. Tam so našli kar 589 avtomobilov na 1000 prebivalcev. Na Severnem Primorskem so bili sicer v letu 2016 tudi na vrhu lestvice pri povprečni starosti avtomobilov, ki je znašala 11,1 leta. Konec leta 2017 je bilo sicer v Sloveniji registriranih 1.117.935 osebnih vozil, največ (150.715) v Mestni občini Ljubljana, najmanj pa v občini Hodoš (152), kažejo podatki državnega statističnega urada. Poleg osebnih vozil je bilo konec lanskega leta v Sloveniji tudi 110.257 tovornih vozil in 1782 avtobusov. Slovenija se uvršča med države EU z največjim porastom lastništva osebnih avtomobilov v zadnjih desetletjih. Leta 2015 je bilo tako v Sloveniji 1.078.737 osebnih avtomobilov, kar je sedemkrat več kot leta 1970.

Brezjah za baziliko obhajamo v obdobju hudih napadov na Cerkev. Ne samo od zunaj, tudi znotraj Cerkve napadajo svetega očeta Franciška in poskušajo razdeliti enotno Kristusovo telo".

Turobna novica o smrtih na avtocestah. V Sloveniji ugotavljajo, da je vsako leto že okoli 200 primerov vožnje v napačno smer na avtocestah. Oblasti in strokovni organi poskušajo z različnimi ukrepi in prepovedmi zmanjšati ali, če mogoče, odpraviti takšne vožnje. To tudi zaradi boleče ugotovitve, da se posamezniki namerno odločijo za vožnjo v napačno smer na avtocesti, zato da bi s trčenjem ali drugačnim incidentom z drugim vozilom napravili samomor.

Marijan Drobež

Tino Mamić

DALMATINO

3

Cesarsko opravilo se opravlja stoji

Ko se odpravim tja, kamor je šel še cesar peš, velikokrat dobim kako idejo za kolumno. Tovrstni intimni prostorčki od nekdanj povedo o družbi marsikaj. Meni nepozabna cesarska postaja, ob kateri se še po toliko letih vedno namuznem, je tista v antičnem Efezu. To je obmorsko rimsko velemesto, kjer so slavili boginjo Artemido. Boginja plodnosti, ki jo omenja tudi apostol Pavel, a ne pove, kako so si jo grško govoreči Efežani predstavljali. Gre namreč za žensko s kakimi 100 prsmi. Danes se nam to zdi smešno. A verjetno bo še bolj smešno, ko bodo čez 2000 let ljudje v muzeju absurdov videli fotko kake "pameleander-son".

Kako se je godilo Efežanom

Bolje je zato, da se Efežanom ne smejim. A se vendarle nasmehnem, ko pomislim na arehološke ostanke javne stavbe za cesarsko opravilo na glavni ulici Efeza. Gre za atrijsko stavbo, kjer v nekakšnem odprtem križnem hodniku, okrašenem z mozaiki, stojijo kamnite klopi z okroglimi odprtini. Gre za nekakšno skupno toaletno školjko. Latrino. Med enim in drugim sediščem ni nobene pregrade. Pred klopijo, na dosegu roke, je odprt zlebl, po katerem je tekla voda. Le-ta je služila namenu, za katerega uporabljamo toaletni papir. Opravljanje velike cesarske potrebe je v Efezu bila kot družabni dogodek, saj so možje ob tem kako rekli. Do 36 jih je lahko istočasno sedelo. Seveda se tudi danes ob pogledu na marsikateri prostorček s školjko, ki ni morska, človek nasmeji. Nekoč sem obiskal vilo neke italijanske izseljenske družine, kjer je bil prostorček s školjko v celoti iz ogledal. Ne le zidovi. Tudi strop in tla. Ja, to je bilo izjemno doživetje. Nepozabno. Nasmejati sem se in po opravilu šel po fotoaparatu.

Šok

A v cesarskih prostorčkih se človek ne nasmeji vedno. Včasih tudi obnem. Prijatelj iz Ljubljane mi je povedal, da pri nekaterih družinah v kopalnici na izplakovalniku visi listek z napisom. "Pri nas tudi možki lulamo sede". Ups. Ko sem to slišal, sem najprej globoko zajel sapo, saj nisem našel besed, da bi

izrazil svoje presenečenje. Ne le presenečenje. Šok.

Sam tega na srečo še nisem videl. Ne vem, kako bi sam odreagiral na tak ukaz po spremembi navade, ki ni samo naravna, ampak je tudi v naši civilizaciji ustaljena že stotisoče let. Vsekakor pa bi se počutil neprijetno in bi naredil vse, kar je možno, da v tisto stanovanje ne bi vstopil nikoli več.

Povsem sicer razumem, da tisti ljudje nemoškega spola, ki školjko čistijo, razmišljajo drugače, posebej, ker imamo nekateri možki včasih težave s preciznostjo. Natančnostjo, bi se reklo pravilneje. Izraz ni tako sočen, zato sem uporabil tučko. A Bog nas je take, nenaatančne, pač ustvaril. Zato pa je naša civilizacija že davno izumila tudi pisoar. In res ne razumem, da pri celi vrsti nepotrebne krame in prostorov po stanovanjih pisoar ni del standardne opreme vsakega slovenskega toaletnega prostora.

Ponižanje moškega
Tovrstno spreminjeno opravljanje osnovne moške potrebe na simbolični ravni moškega ponižanja, ga požensčji. V nekem smislu je to kastracija moškega.

Slišal sem, da imajo dandanes učitelji težave na ekskurzijah, saj mnogi dečki ne znajo več cesarskega opravila narediti stoji in zato raje ves dan hodijo s stisnjenimi nogami. O Bog, kaj se dogaja v tej naši družbi! Včasih javni toaletni prostori niso bili ločeni na moške in ženske. Zaradi emancipacije žensk, ki so zahtevale svoja stranišča, je prišlo do civilizacijskega napredka in ločitve toaletnih prostorov po spolu. Sicer po novem kmalu ne bodo več ločeni, kar nekateri razglašajo za "napredek", a to tokrat pustimo ob strani. Žensko stranišče je bilo ženska pravica, ki so jo ženske uveljavile. Zato gotovo ravno ženske najbolj razumejo, da je možka pravica obnašati se kot možki. Da imamo torej možki PRAVICO živeti tako, kot možki živimo že tisočletja in tisočletja. Ali pa da imamo vsaj pravico do – pisoarja. Vem, da nekatere ženske tega ne bodo razumele in se bodo zgražale. V tem feminiziranem in požensčenem svetu je to pač tako, da se bomo možki za svoje pravice začeli boriti.

Mestna galerija Nova Gorica Rene Rusjan: Epizode spomina v mreženju

Nova razstavna sezona se je v Mestni galeriji Nova Gorica začela 5. oktobra z odprtjem razstave Rene Rusjan, Goričanke po rodu, ki se po letu 1988, ko je imela svojo prvo "pravo" samostojno raz-

stavo v Galeriji Meblo, zdaj prvič obširneje predstavlja v Novi Gorici. Gre za pregledno razstavo več kot 30-letne umetniške prakse Rene Rusjan. Razstava, ki bo odprta do 26. oktobra, je zasnovana kot prostorska situacija, sestavljanka kosov,

umetniških del, dokumentov in fragmentov. Rene je začela kot kiparka, po tej fazi pa je "v središče svoje prakse postavila komunikacijo; postala je zbiralka in pripovedovalka zgodb, ki jo zanimajo spomini, spomini

vpleta tudi druge. Tako umetnike kot gledalce. Vendar pa se nikoli več ni vrnila h kiparstvu, pač pa je za svoje postavitve začela uporabljati različne medije. / ... / S to razstavo se končno predstavlja tudi v Mestni galeriji v Novi Gorici, ki jo v zadnjih letih vedno znova naseljuje, a do sedaj kot mentorica, kustosinja, predavateljica", je v razstavnem katalogu med drugim zapisala umetnostna zgodovinarica Saša Nabergoj. Rene Rusjan je diplomirala leta

1987 na oddelku za kiparstvo Akademije za likovno umetnost v Ljubljani. Kot samostojna umetnica deluje na področju sodobnih umetnosti. Je soustanoviteljica Kulturnega društva Galerija GT in Šole uporabnih umetnosti Famul Stuart, predhodnice današnje Akademije umetnosti Univerze v Novi Gorici. Tam je Rene Rusjan zdaj zaposlena kot direktorica programa in profesorica, nosilka modula sodobnih umetniških praks. Razstavljal je na velikih selekcioniranih in preglednih razstavah, imela številne samostojne razstave v eminentnih galerijah, a vse bolj so jo zanimala okolja izven galerij in projekti, ki komunicirajo na drugačne načine. Aktivno se ukvarja s povezovanjem čezmejne prostora obeh Goric. Je tudi članica skupine, ki je pripravila zasnovo za kandidaturu Nove Gorice za evropsko prestolnico kulture leta 2025.

prostora, spomini ljudi, spomini človeštva. Teme, ki jih razvija, so večne, lokalne in obenem globalne in vedno znova aktualne. / ... / Odpira različne pogoje in vstope v umetniško delo, kjer praviloma na različne načine, a vedno premišljeno,

Katja Ferletič

STARE JEDI V NOVIH LONCIH (12)

Nekoč je skoraj vsaka kmečka družina imela doma govedo. V štali je morala biti vsaj ena krava, saj so gospodinje

se spominja, kako so vsi v vasi vedno upali v lahek porod; zadnje dneve je bil ponoči stalno nekdo v štali na straži pri breji kravi. Ko je nastopil trenutek, je takoj poklical na pomoč sosede. Moški so bili aktivno sodeloženi, otroci in ženske pa so nestrpno čakali pred vrati štale in rado vedno prisluškovali. Takoj ko je krava povrgla, je gospodinja zanjo skuhalo prežganko, gospodar pa je živali odstopil steklenico črnega vina. Juho in vino so kravi zilili kar v gobec, da bi si opomogla. Če je šlo vse srečno in sta tele in krava preživeli, so kmetje praznovali in šele takrat so lahko otroci vstopili v štalo in mladiča pocrkljali, mu dali ime, ga brisali z žakljevino in pokrili z rjuho, da se ne bi prehladil. Telička so imeli vsi radi: kjer so imeli v hlevu dva vola, ki sta se večkrat prerivala, so kmetje med njiju dali telička, tako da sta se umirila. Kmalu potem ko je krava povrgla,

mleko prodajale, pomembno pa je bilo še posebno za domačo uporabo, za otroke in za pripravo masla, ki je bilo, skupaj s svinjsko mastjo, temelj za pripravo domačih jedi. Krave so molzli ročno, mleko zavreli, ko pa se je pohladi, so s površine pobrali smetano, iz katere so naredili maslo. Spominjam se, da, ko sem bila otrok, je na Poljanah še živel zadnji kmet, ki je imel krave v hlevu. Čeprav bi si lahko mleko kupila v trgovini, nas je naša nona vsak večer pošiljala k nje-mu po sveže, domače mleko. Nerada sem opravljala to zadolžitev: že sama hoditi po strmi potki navzdol, s plastično kanglico v roki in večernem mraku, mi je bilo zelo nerodno. Bila sem izredno boječ otrok in, ko kmeta ni bilo v hiši in sem ga morala poiskati v štali, je bil strah še večji. Sramežljivo sem pokukala v štalo v upanju, da gospoda hitro najdem, in pri tem skušala zadrževati sapo, da ne bi čutila močnega vonja po živini. Ko sem končno opravila svojo nalogo in je bila kanglica polna, sem na borjaču končno globoko zadihala in se sproščena, s hitrimi koraki odpravila k noni.

Krav na Poljanah že dolga leta ni več, tudi kmetov je malo. Pri nas doma, v Sovodnjah, v Vasi, pa stanuje prijazna gospa Sonja, ki se je še do pred kratkim s svojim možem Francem ukvarjala s kmetijstvom. Ko nas je dobesedni kmet zapustil, je njegovo vlogo prevzela živahna in dinamična hčerka Vesna, ki se z možem in otrokoma pridno ukvarja z delom na njivi, tako kot jo je naučil tata. Živine nimajo več, gospa Sonja pa se dobro spominja, kakšni sta bili včasih življenje in delo na kmetiji, še posebno kako so se morali ukvarjati s kravami. Z njimi so lepo ravnali, skrbno so čistili hlev, opravljali molžo, ko pa je prišel čas za oplodjevanje, je to seveda potekalo na naraven način. Vsi so imeli doma krave, bika pa niso marali, ker je to trmasta in svojeglava žival; tako je močan, da lahko pretrže zelo debele verige in marsikaj uniči. Ko je prišel čas za teličke, so k najbližjemu biku vodili krave vsi sosednji kmetje. Gospodarju bika so morali uslugo izplačati, po navadi so mu prinesli domače pridelke, drva ali petelina. Obdobje brestosti traja pri kravi približno 9 mesecev, zadnje dni pa je bilo na kmetiji vedno veliko pričakovanje - odrasli so bili v skrbeh, otroci pa so bili navdušeni. Sonja

je kmet prvič molzel: mleko je bilo gosto, sesirjeno. Večino ga je pustil teličku, iz odvečnega pa je gospodinja pripravila "kuljado" - skuto, iz katere je skuhalo slastne štruklje in z njimi obdarila soseščino.

KUHANI ŠTRUKLJI

Sestavine:

Za testo bomo rabili 30 dkg moke, ščepec soli, 5 dkg masla, malo mlačne vode, 3 dkg kvasa, 2 žlički sladkorja in 1 beljak, stepen v čvrst sneg. Za nadev bomo rabili približno 500 gr skute, 2 pesti rozin, 1 rumenjaki, 2-3 žlice sladkorja, limonino lupino (če je skuta premokra, še košček masla in malo drobtin).

Priprava:

V skledo damo moko in sol, naredimo jamico in vanjo damo približno 50 ml mlačne vode, 2 žlički sladkorja in razdrobljeni kvas. Razmesimo in pustimo počivati 15 minut, nato dodamo 1 beljak, stepen v sneg, maslo in mlačno vodo po potrebi. Dobro vgnemo in pustimo, da vzhaja 1 uro, med tem časom pa pripravimo nadev: v skledi zmešamo skuto, rumenjaki, rozine in limonino lupino. Na razvaljeno testo potrosimo drobtine, nanje pa razmažemo nadev. Zvijemo v štrkelj in damo v čist prtiček, pri tem pa moramo paziti, da ne bo pretesno zavito, na koncih blago zvežemo ali zašijemo. Pustimo, da še malo vzhaja. Štrkelj kuhamo v slanem kropu: 20 minut na eni strani, nato ga obrnemo in kuhamo še drugih 20 minut. Ko je štrkelj kuhan, ga damo na krožnik, odvijemo, zrežemo na rezine in potresemo z na maslu popraženimi drobtinami in sladkorjem.

Če je imela gospodinja na razpolago premalo "kuljade", je nadevu dodala več ribanega kruha, košček domačega masla ali smetano, štrkelj pa polila z maslom in potrosila s sladkorjem.

Dornberk / Izšla je knjiga Rajka Hareja

Za Zemljo In Materin Jezik

Tak je naslov knjige, ki jo je v petek, 5. oktobra, v avli OŠ Dornberk predstavil njen avtor, krajan iz Dornberka g. Rajko Harej, sicer dipl. inženir gradbeništva, po osamosvojitvi vidni član krščanskih demokratov in Slovenske ljudske stranke na Goriškem, večletni direktor Solkanske industrije apna, oče petih otrok, predsednik kulturnega društva Zapis, večletni ključar, stalni pevec v cerkvenem in prosvetnem pevskem zboru in še bi lahko naštevali.

Kljub številnim obveznostim v službi in doma na kmetiji je skozi leta pridno zbiral gradivo, slike, pričevanja in pripovedi z željo, da vse to nekoč zbere in uredi tako, da vas Dornberk vendarle pride do monografije. Pred petimi leti je takratni župnik g. Ivan Albrecht s svojo knjigo *Župnija Dornberk v stiskalnici zgodovine* deloma izpolnil ta pričakovanje, vendar je ostalo neobdelanega ogromno gradivo o bogatem kulturnem življenju na vasi od sredine 19. stoletja dalje. Poleg opisa življenja na vasi se avtor posveča tudi življenju in delu ključnih nosilcev tega življenja, kulturnih in političnih delavcev, vidnejših družin na vasi, zraven pa doda še bogato slikovno gradivo.

Avtor nam je z izjemno osebno noto opisal lik Josipa Furlanija, kot mu ga je uspelo spoznati ob prebiranju njegovih časopisnih člankov, pesmi in delu. Josip Furlani je bil sin premožnih mlinarjev v Dornberku, duhovnik, ki je kar 45 let sicer živel in delal v Villi Vicentini, vendar je iz njegovih pisem in člankov

razvidno, da živi in dela za svoj jezik, narod in ljudi. Avtor ga v knjigi predstavlja kot ključnega izobraženca v tem obdobju prebujanja slovenske identitete, ko se izobraženci zavestno odločajo za manjvredni jezik preprostih ljudi in začnejo pisati in delati v slovenskem jeziku. To ključno vlogo je imel v našem kraju ravno Josip Furlani.

Nadalje orisuje like županov pod avstro-ogrsko državo in

službo nastopil že leta 1903; kljub ukinitvi plačane službe organista pod Italijo ostane in prispeva v "dornberško zakladnico" izjemno veliko število priredb in skladb, številne so s to knjigo iztrgane iz rok pozabe, veliko del pa se je izgubilo.

Avtor izpostavlja skladbo *Po zelenih tihih poljanah* Lojzeta Bratuža na besedilo Ljubke Šorli kot pesem, ki so jo vedno peli v Dornberku kot zadnjo ob velikonočnem

potem pod Italijo, kakor so si sledili po vrsti, in opisuje njihove glavne značilnosti in delo. Tu velja omeniti prvega župana po letu 1948, Franca Kerševanija, posestnika in krčmarja z izjemnim čutom za organizacijo vsakoletnih prireditev slovenske čitalnice (od leta 1861 dalje) ter številnih drugih izletov, gimnastičnih nastopov, plesov, predavanj. Po prvi svetovni vojni vas najprej doživi izjemen kulturni preporod, ki ga začne počasi, a trajno uničevati čas fašizma in poitalijančevanja. Iz tega časa avtor predstavlja lik Joška Saksida, vaškega organista in skladatelja, ki je

slavju. Posebnost te pesmi je veselo sporočilo, zelo presenetljivo pa je, da je ta izjemen lep in vesela pesem nastala v času največje represije - fašizma. Delo *Za Zemljo In Materin Jezik* ponuja bralcu izjemen vpogled v vaško življenje ljudi v vasi sredi Vipavske doline, ki poleg trdega dela na zemlji poseveča čas in skrb tudi za notranjo duhovno lepoto vsakega posameznika posebej in vasi kot celote. Izjemne pesmi, odpete s srčnostjo, sočutjem in izbranimi glasovi, pa so tista vez, ki človeku, odprtemu za Boga, le-tega še bolj približajo.

AH

Erika Brajnik

NATUROPATSKI NASVETI (216)

Kopriva (2)

Kopriva vsebuje histamin in acetilholin, snovi, ki jih proizvaja tudi naše telo, zato nas zapeče, ko se je dotaknemo. Nevrovegetativni živčni sistem aktivira iste neurotransmiterje in ti delujejo protivnetno, ko imamo vnetje v telesu, npr. boleče, vnete sklepe, revmatska obolenja, artritis. Ko je sklep boleč in vnet, bo pomagalo polaganje sveže koprive nanj. Predstavljajmo si, da je to podobno kot pri piku čebel, ki je tudi lahko zdravilno.

Moč koprive je začutil tudi moj nono, ki jo je večkrat svežo polagal na boleči sklep. Poznamo več vrst kopriv: *Urtica urens* je manjša, enoletna rastlina, medtem ko je vrsta *Urtica dioica* večletna, bolj pekoča in zdravilna, bela kopriva pa sploh ni kopriva. Njeno latinsko ime je *Lamium album*, zanjo so značilni beli cvetovi. A to ni naša zdravilna rastlina. Iz koprive lahko proizvajamo tudi tkanino, ki je čvrsta kot konoplina. Ponekod v Sibiriji še vedno proizvajajo te vrste tkanin. Koprivo uporabljamo tudi kot naravno barvilo, listi pobarvajo tkanino v zeleno. Kopriva je odlična tudi za živali. Nekoč so jo kmetje dajali med krmo za krave, da so proizvajale več mleka, kokošim pa, da so znesle več jajc. Zanimivo pri koprivi je to,

da, če raste poleg aromatične rastline, ji poveča njeno aromatičnost. Kopriva je prisotna tudi v mitologiji. V Nemčiji in Rusiji je bila sveto zelišče. Ruski otroci so ob poletnem solsticiju skakali v koprive, da bi si izboljšali zdravje. V severni Italiji kmetje nosijo vejice kopriv v žepih, ker naj bi odganjala negativno energijo.

Tudi antični zapisi opisujejo, da so se ljudje drgnili s koprivo po delih telesa s parezo ali revmatsko bolečino in da je bil učinek blagodejen. Koprivo so tudi sežigali na domačem ognjišču, ker naj bi odganjala neurja in strele. Jaz jo imam najraje, ker odpravlja spomladansko utrujenost! Spomladi ne pozabite na čaj iz koprive, pustite ga v kropu 2 minuti, pijte ga 3

mesece vsak dan. Zelo dobra je tudi rižota iz kopriv: vzamemo 3 pesti koprive, jo operemo, sesekljamo ter jo popražimo na maščobi. Ko je popražena, jo zmiksamo. Posebej skuhamo riž, ga posolimo, in ko je skuhan, dodamo zmiksano koprivo. Nato jed zmešamo in rižota je pripravljena. Iščimo zdravje!

/ konec
www.saeka.siNOVI
GLAS

ODGOVORNI UREDNIK Jurij Paljk, e-mail paljk@novi.noviglas.eu
Izdajatelj Zadruga Goriška Mohorjeva - Predsednica Francka Žgavec
Registriran na sodišču v Gorici 28.1.1949 pod zaporedno številko 5 - št. ROC 3385
Uredništvo v Gorici: Piazza Vittoria-Travnik 25, 34170 Gorica, tel. 0481 550330, faks 0481 548808, e-mail gorica@novi.noviglas.eu
Uredništvo v Trstu: Ulica Donizetti 3, 34133 Trst, tel. 040 365473, faks 040 775419, e-mail trst@novi.noviglas.eu
Uprava: Piazza Vittoria-Travnik 25, 34170 Gorica, tel. 0481 533177, faks 0481 548276, e-mail zadruga.gm@gmail.com

www.noviglas.eu

TISK: Centro Stampa delle Venezie Soc. Coop. a.r.l., Via Austria, 19/B - 35129 Padova PD, tel. 049 8700713 - faks 049 8073868; e-mail cdascv@libero.it

LETNA NAROČNINA: Italija 50 evrov, Slovenija 50 evrov, inozemstvo 100 evrov - Poštni tekoči račun 10647493
PODPORNA LETNA NAROČNINA: 100 evrov

Bančni podatki: IBAN: IT 61 H 0892812400013000730643, SWIFT ali BIC koda: CCRTIT2TV00
naslovljen na: Zadruga Goriška Mohorjeva - P.zza Vittoria/Travnik 25 - 34170 GORICA.

OGLAŠEVANJE: tel. št. 0039 0481 533177 - e-mail gorica@novi.noviglas.eu

Jamčenje zasebnih podatkov: v smislu zakonskega odloka št. 196/03 (varstvo osebnih podatkov) jamčimo največjo zasebnost in tajnost za osebne podatke, ki so jih bralci posredovali Novemu glasu. Bralci lahko brezplačno zaprosijo za spremembo ali izbris podatkov, ki jih zadevajo, kakor tudi izrazijo svoje nasprotovanje rabi le-teh.

Novi glas je član Združenja periodičnega tiska v Italiji USPI in Zveze katoliških tehnikov v Italiji FISC
Izdajanje našega tednika Novi glas podpira tudi Urad Vlade Republike Slovenije za Slovencev v zamejstvu in po svetu

Tednik Novi glas prejema neposredni državni prispevek v skladu z zakonom 7.8.1990 št. 250
Novi glas prejema javna sredstva za medije.

Novi glas je kot član združenja FISC tudi v inštitutu IAP (Istituto dell'Autodisciplina Pubblicitaria) in spoštuje njegov kodeks

To številko smo poslali v tisk v torek, 16. oktobra 2018, ob 13. uri

Novi gradbinci, stare težave ...

Spremembe, da se nič ne spremeni

Infrastrukturalni projekti, posebej velike investicije, so tisti elementi, ki v Sloveniji zelo pogosto pogujejo politično sliko in merijo temperaturo priljubljenosti posamezne vlade. To se seveda posebej pozna, ko izbruhnejo nepravilnosti in skandali. Slovenija je, če se omejimo samo na obdobje zadnjih 10 let, preživela že vsaj dve večji aferi. Prva je bila povezana z izgradnjo in dokončanjem avtocestnega križa. Druga pa z gradnjo šestega bloka Termoelektrarne Šoštanj (Teš 6). Plaz nepravilnosti avtocestnega križa je v obdobju finančne krize pomagal odnesti na "smetišče zgodovine" dva pomembnejša akterja takratnega dogajanja: ljubljanski SCT in ajdovsko Primorje. Gradbinca sta propadla zaradi nevdolžnih bremen prezadolženosti, ki sta si jih nakopala v obdobju pred krizo. Gradnja avtocest pa je za njiju bila zlata jama. Javni razpisi so bili namreč predstava za javnost, v ozadju se je ustvaril "Zemski kartel" vseh gradbincev, pri katerem sta bila prav SCT in Primorje glavna "družbenika" in sta zaradi tega odločilno vplivala na dodelitev del ter na ceno. Po oceni Agencije za varstvo konkurence naj bi preplačila znašala vsaj 30 odstotkov. Podobna zgodba velja za še drug velik projekt, ki je nastajal sicer nekoliko kasneje (na prelomu tega desetletja), a je slovenske davkoplačevalce ponovno močno udaril po žepih. Šesti blok Termoelektrarne Šoštanj je nastal kot najnaprednejši projekt za energetska oskrbo države. Prvi paradoks je že to,

da se država v obdobju podpiranja zelenih in okolju prijaznih rešitev odloči za megalomanski projekt, ki temelji na premogu. Še hujše pa je bilo dejstvo, da je imel ta projekt začetno ceno okoli 800 milijonov evrov, končna cena pa je nato narasla na 1,4 milijarde evrov. To je približno

avtoceste in za Teš 6. Aneksi so dodatki k osnovni pogodbi. Podjetja, ki so na razpisih prijavila najugodnejše cene, so pogosto predstavila nerealno finančno konstrukcijo za projekt oziroma tako finančno konstrukcijo, na katero je vsekakor že vplivalo "ozračje"

dejansko že v preteklost, zanimajo danes? Ker je sistem aneksov še vedno zelo živ. Danes je veliki infrastrukturni projekt, na katerem je padla Cerarjeva vlada in ki ga bo moral izpeljati Šarec, drugi tir Divača - Koper. Gre za 27 kilometrov dolg tir, ki bi moral razbremeniti že obstoječo progno in omogočiti lažji pretovor blaga iz Luke Koper v zaledje in nato proti drugim državam. Cena tega projekta naj bi znašala milijardo evrov. Po propadu treh največjih gradbincev (SCT, Vegrad in Primorje) so se na tem področju zadeve precej spremenile. Vse pomembnejšo vlogo prevzema idrijska družba Kolektor, na čelu katere je Stojan Petrič. V tem času je nedvomno zelo vpliven gradbincev v Sloveniji, in to v obdobju, ko je povpraševanje po gradbeniških storitvah začelo ponovno rasti. Ne gre zanemariti niti dejstva, da je Kolektor tudi lastnik najpomembnejšega slovenskega dnevnika Delo. Tudi to ima v "pogajanjih za posle" svojo specifično težo. In Kolektor si je z javnimi razpisi zagotovil precejšnjo zalogo del na projektu drugi tir.

Tako bi izgledala Termoelektrarna Šoštanj po izgradnji bloka 6

Bratuškova dvignila glas
Zadeva je zanimiva, ker je prav idrijsko podjetje po dobavi naročil in še pred dejanskim začetkom del na resorno državno službo naslovilo zahteve po aneksih k obstoječim pogodbam. To so slovenski mediji razkrili že v poletnih mesecih. Poleti je Kolektor investitorjem poslal višji račun za izgradnjo izvlečnega tira, ki sicer z drugim tirom nima neposredne zveze, a vseeno kaže na "modus operandi". Direkcija Republike Slovenije za infrastrukturo (DRSI), organ, ki upravlja gradnjo drugega tira, dokler ne bodo posli prenešeni na družbo ZTDK, je podpisal aneks v višini 1,4

4 odstotke BDP (v letih najhujše gospodarske krize) oziroma skoraj 15 odstotkov povprečnega slovenskega letnega proračuna. Prave razsežnosti te afele vsekakor dojemamo šele v zadnjih mesecih, potem ko je svoje delo na tem področju opravila tudi državnozborna preiskovalna komisija. **Sistem aneksov**
Kako je prihajalo do tega? Preprosto povedano ... z aneksi. To velja za

kartelnega dogovarjanja. To pa je bil šele začetek. V nadaljevanju so namreč izvajalci redno postavljali zahteve za zvišanje cene, češ "pojavi se nepredvideni stroški". Te nepredvidene stroške so urejali z aneksi k osnovni pogodbi. Aneksov je bilo za vsako pogodbo več. Ni torej čudno, da so cene po podpisu osnovne pogodbe začele leteti v nebo. Zakaj nas te zgodbe, ki spadajo

milijona evrov. Drugi aneks pa je neposredno povezan z gradnjo drugega tira: gre za pogodbo za gradnjo dostopnih cest do proge, ki je bila podpisana decembra lani in znaša 14,5 milijona evrov. K tej pogodbi je Kolektor že predstavil zahtevo za 2,5 milijona evrov vreden aneks zaradi "podražitve surovin, delovne sile in dodatnih stroškov pri opremlitvi in mehanizaciji". V le nekaj mesecih naj bi torej vrednost del narasla za 18 odstotkov. Primer je završal v slovenski javnosti, tako da je morala resorna ministrica Alenka Bratušek na to odreagirati. Od Kolektorja je zahtevala, naj aneks umakne. V nasprotnem primeru je Bratuškova v Tarči na TV Slovenija 1 zagrozila, da bi posel odvzeli Kolektorju in ga predali drugouvršenemu na javnem razpisu ali pa da bi objavili nov razpis. Ministrska grožnja je zalegla, ker je Kolektor aneks res umaknil.

Vse po starem?
Opisana zgodba samo nazorno prikazuje, kako se način delovanja ni spremenil, kljub temu da je Slovenija na področju gradbenišтва doživela močne tektonske premike, če ne že pravega cunamija. V tem primeru so podražitve, ki bi jih sicer plačali davkoplačevalci, še pravi čas zaustavili. A to po zaslugi medijskih razkritij in odmeva, ki ga še vedno ustvarja beseda "aneks" v slovenski zainteresirani javnosti. Slovenija je danes država v razcvetu, a primeri, kot smo jih tukaj nakazali, kažejo še vedno na legla potencialnih virusnih obolenj, ki bi bila v drugačnih okoliščinah lahko zelo škodljiva. Slovenija ima v tem obdobju priložnost, da bi na podlagi napak iz preteklosti izpeljala ustrezne spremembe. Škoda, da postaja vse bolj jasno, kako so to tiste tipične "spremembe, da se nič ne spremeni".

kil

Ilirska Bistrica - Grad Prem

1. mednarodna konferenca o trajnostnem razvoju v izobraževanju

Na gradu Prem v Ilirski Bistrici je od 21. do 22. septembra potekala 1. mednarodna konferenca o trajnostnem razvoju v izobraževanju, ki jo je organizirala OŠ Jelšane. Ravnatelj Tadej Braček, koordinator konference, je povabil k sodelovanju tudi slovenske šole v zamejstvu in Slovence v tujini. Na vabilo sta se odzvali tudi vzgojiteljici iz Goriške, Martina Šolc in Verena Čevdek. Na konferenci so sodelovali pedagoški delavci iz Slovenije, Italije, Hrvaške, Madžarske, Avstrije in Indije. Zvrstilo se je 61 predstavitev, ki so bile objavljene v Zborniku povzetkov konferenčnega programa in poslani Ministrstvu za izobraževanje. Konferenca je zajemala različne teme: trajnostno znanja in spretnost, trajnostno izobraževanje, izzivi vključevanja učečih se, pedagogika, psihologija in didaktika v/za 21. stoletje ter menedžment v izobraževanju, ki spodbuja trajnostni razvoj. Vzgojiteljica Martina Šolc je predstavila referat z naslovom *Jezik kot primarni dejavnik za trajnostni razvoj. Kakovostno učenje slovensščine v manjšinskih vrtcih s slovenskim učnim jezikom v Italiji: temelj za medkulturni dialog v večjezičnem okolju*. V svojem prispevku je predstavila tečaj slovensščine za predšolske otroke *Igrajmo se slovensko*, ki ga je pripravila posebej za zamejske vrtce, v katerih se slovenskega jezika učijo otroci, ki jim je slovensčina materni jezik, in otroci, ki govorijo malo ali sploh ne govorijo slovensščine. Tečaj se opira na najnovejša spoznanja na področju učenja predšolskih otrok o dvojezičnosti in možganih, na različne študije o modelih, pristopih in metodah zgodnjega učenja drugega/tujega jezika in o uporabnosti didaktične igre v povezavi z govornim razvojem in učenjem jezikov. Nato je kot primer dobre prakse predstavila delovanje slovenske Večstopenjske šole pri Sv. Jakobu v multikulturnem in večjezičnem Trstu. Na šoli se zavedajo, da z vzgo-

jo in izobraževanjem postavljajo temelje za trajnostno prihodnost in da sta v tem procesu zelo pomembna jezik in komunikacija. Zato namenljajo jeziku, v najširšem pomenu, posebno pozornost in si "z mislijo in srcem" prizadevajo, da bi omogočili otrokom dostop do kakovostnega in

vključujočega izobraževanja, ki omogoča kvalitetno komunikacijo in formira bodoče učence, dijake, študente, državljane, ljudi, ki bodo znali tkati medkulturne in večjezične vezi najprej v našem mikrokozmosu in kasneje bodo gradili mostove v svetu in tako postavili svoj košček v ta pisani mozaik trajnostnega razvoja.

Vzgojiteljica Verena Čevdek je v svojem re-

feratu predstavila *Trajnostno delovanje vrtca Ringaraja iz Večstopenjske šole v Gorici*.

V svojem prispevku je najprej spregovorila o značilnostih vrtcev s slovenskim učnim jezikom v Italiji, nato je nakazala vizijo dela vrtca Ringaraja s tremi glavnimi nameni, in sicer: dobro počutje otroka v umirjenem, urejenem in strukturiranem prostoru; spodbujanje skrbi za človeka z izgradnjo primernih in strpnih medsebojnih odnosov; spodbujanje skrbi za naravo in okolje.

Vzgojiteljice v vrtcu namreč otroke rutinsko spodbujajo, da prepoznajo in izražajo svoja čustva ter udeležajo zamisli. Z aktivnimi igrami in pozitivnimi zgledi jim pomagajo, da rešujejo konflikte in vzpostavljajo pristne odnose. Obenem si v vrtcu že nekaj let prizadevajo ozaveščati otroke in njihove starše o pomenu odgovornega ekološkega ravnanja. Vsakodnevno otroke spodbujajo k opazovanju sprememb v naravi, k skrbi za naravo in za okolje nasploh. Velik del didaktičnih dejavnosti namenljajo prav okoljski - trajnostni vzgoji, sodelujejo z Združenjem staršev in z raznimi društvi, ki delujejo na tem področju.

Vzgojiteljica Verena Čevdek je s fotografijami predstavila namembne didaktične košček z naravnimi oz. odpadnimi materiali, v katerih se otroci z igro spontano in aktivno učijo, manipulirajo, gradijo in kreativno ustvarjajo. Spregovorila je tudi o zgodbi zeliščnega oz. sadnega vrta, ki je v vrtcu nastal pred dvema letoma, iz dneva v dan pa raste in bogati otrokove izkušnje in spoznavanja o rasti raznorodnih rastlin.

Svoj prispevek je končala z metodološkimi načeli, ki so pri delovanju vrtca pomembni. V vrtcu si prizadevajo, da so otroci redno participativno vključeni v didaktični proces, da se učijo sodelovanja in soustvarjanja sožitja. Naj bo vrtec prijazen drugi dom, kjer se otroci učijo živeti, dajati in ustvarjati za boljši svet: za ohranjanje narave in okolja, za mir, za strpnost in altruizem, za sožitje med kulturami in vsem svetom.

Z 9. strani

Zakaj Danilo ...

Kot mora vsaka zamera na dan, da nato privrejo druga čustva in čiste misli, tako mora nastopiti tudi čas, ko se morajo odpri bolj boleča poglavja skupinskih doživetij. Izseljevanje naših ljudi je bilo eno izmed teh, in to je bil čas, ko smo se morali z njim spopasti. V našem listu Istrske teme sem namenila poseben prostor ljudem,

Truška, pogled na faro (foto Dominik Bizjak)

jih razpršila daleč po okolici in po svetu. Naši ljudje, ki so odšli, brez pomisleka ali s težkim srcem, so zame neodtujljivi del drame, ki smo jo živeli in jo še živimo na naših hribovih nekaj deset milj daleč od Trsta. Zdaj je potomcev, ki so povezani z Istro, veliko manj, meja je spet odprta, drugačno je tudi politično in narodnostno stanje.

Prišel pa je čas, ko moramo kritično pogledati na obdobje po vojni in na čas jugoslovanskega režima. Kaj se je tedaj dogajalo? Kako, hudiča, so ljudje sprejeli vse, kar so sprejeli, ne da bi ohranili svoje gledanje in izrazili voljo po popravkih? V trenutku tega izziva me doseže vest o smrti Danila Lovrečiča. V časopisu zvem nekaj več o njegovi osebnosti, značaju, delu. Tam preberem tudi podatek, da je družina Danila Lovrečiča s sinovoma Božidarjem in Danilom v Trst odšla kot opantant. Vse se je spletlo v en krog. Odhod, ohranitev jezika in kulture, pripadnost slovenski skupnosti v Italiji in hladen občutek ob vrnitvi v domače kraje. Kdor koli si bil, Danilo Lovrečič, skozi celotno obdobje svojega Trsta si ostal neločljiv del vsakdana in duhovne skupnosti slovenske Istre. Naj ti bo lahka slovenska zemlja.